

NG

Nga

Nga 娥. Con gái đẹp: *Tổ-nga. Tiên-nga.* Nghĩa bóng: Chỗ mặt trắng, do chữ hằng-nga nói tắt: *Gương nga. Bóng nga.*

VĂN-LIỆU. — Một mình lẳng ngắm bóng nga (K). — *Gương nga chênh-chêch dòm song* (K).

Nga 蛾. Con ngài: *Nga-mi.*

Nga-mi ○ 眉. Mày ngài: *Xú diện ố nga-mi.*

Nga 鶴. Con ngỗng.

Nga-mao ○ 毛. Lông ngỗng: *Nga-mao rắc lối làm tì.*

Nga 俄. Tên gọi tắt nước Nga-la-tur.

Nga-la-tur 俄羅斯. Tên một nước lớn ở phía tây-bắc Âu-châu và phía bắc Á-châu.

Nga-truật 義律. Tên một vị thuốc.

Ngà

Ngà. Răng nanh con voi mọc chia ra ngoài, có chất trắng đẹp: *Đầu ngà. Đồ ngà.*

Ngà-nga. Nói cái màu hơi trắng-trắng vàng-vàng như ngà: *Trắng ngà-nga.*

VĂN-LIỆU. — Trong như ngọc, trắng như ngà. — Voi chèo ngà, dàn bà một mắt (T-ng).

Ngà-nga. Mọi chênh-choáng say: *Uống rượu ngà-nga say.*

Ngà

Ngà. Néo, phia: *Bì ngà nào.*

Ngà-ba. Chỗ đầu ba con đường giao với nhau.

Ngà. 1. Nghiêng xuống: *Cây ngà. Ngà mình.* — 2. Hạ xuống: *Ngà mủ. Ngà cõ xuống ăn. Ngà cây gỗ lim.*

VĂN-LIỆU. — Rước vinh-quí về nhà bái tổ, Ngà trâu bò làm cõ tế vua. — Tà-tà bóng ngà về tây (K). — Một ngày một ngà bóng dâu tà-tà (K).

Ngà. Đè cho lên men, lên mốc; đổi màu này sang màu khác: *Ngà lương. Ngà bánh bò. Ngà rượu nếp. Đang màu vàng ngả ra màu thiên-thanh.*

Ngà. Ngừa.

Ngà-nghiêng. Nằm ngả và nằm nghiêng. — **Ngà-ngõn.** Ngõn-ning: *Nằm ngả-ngoん khắp nhà.* || **Ngà-ngoń.** Diều cợt: *Cười đùa ngả-ngoń.*

Ngã

Ngã. Đò lăn xuống đất: *Trượt chân ngã. Đánh ngã con hổ.* Nghĩa rộng: Đò hẳn xuống, đứt khoát hẳn: *Ngã giá. Ngã ngũ.*

Ngã-giá. Đã định xong giá: *Cái nhà ấy đã ngã giá năm ngàn đồng.* || **Ngã lòng.** Chán nản, không vững lòng: *Làm việc thất-bại rồi ngã lòng.* || **Ngã nước.** Bị nước đột mà ốm: *Lên mạn ngược ngã nước,* || **Ngã-ngũ.** Nói về công việc đã ngã hẳn về mặt nào: *Cuộc bàn-luận đã ngã-ngũ rồi.*

VĂN-LIỆU. — Chỉ ngã đã có em nàng (T-ng). — *Trèo cao ngã đau* (T-ng).

Ngã 我. 1. Ta, ta. Tiếng chỉ mình mình: *Ngã nhĩ.* — 2. Minh, đối với người: *Nhân, ngã.* — 3. Cái mà mình coi là mình: *Cái ngã là đáng ghét.* Nghĩa rộng: *Cái gì riêng về mình: Làm việc công, không nên nghĩ đến cái ngã của mình.*

Ngã chấp ○ 執. Có chấp cái ngã của mình: *Có phâ được ngã-chấp mới thấu được đạo Phật.* || **Ngã-khiến** ○ 見. Ý-khiến riêng của mình: *Không nên câu-chấp ngã-khiến.* || **Ngã-tướng** ○ 相. Hình-tượng cái ngã hiện ở trong tri-não mình: *Hiểu thấu đạo Phật thì không còn có ngã-tướng.*

Ngã 骷. Đầu.

Ngã-quỷ ○ 鬼. Quỷ đói: *Người làm nhiều tội ác phải hóa kiếp làm ngã-quỷ.*

Ngạc

Ngạc. Nói trong cõi cõi cái gì vướng: *Ngạc rõ. ngạc họng.*

Ngạc 愕. Lạ: *Kinh-ngạc.*

Ngạc-nhiên ○ 然. Lạ vậy: *Nghe tin mà ngạc-nhiên.*

Ngạc 驚. Cá sấu: *Cá kình, cá ngạc.*

VĂN-LIỆU. — *Đày sông kinh ngạc, chật dương giáp bờ.* (K).

Ngách

Ngách. Đường nhánh, lối nhánh: *Ngách sông.*
Đường rừng có nhiều ngách.

Ngach

Ngach. Tấm gỗ bắc ngang làm bậc cửa để cản cánh cửa vào: *Đào ngach, khoét vách.*

Ngach 頸. Hạng, thứ, do chính-phủ đã định: *Ngach thuế. Ngach lính.*

Ngach-ngũ. Hạng bậc: *Chẳng vào ngach ngũ nào cả.*

Ngai

Ngai. Ghế có tay vịn để vua ngồi khi thi triều
Nghĩa rộng: Ghế đế thò.

Ngai-ngái. Xem « ngái ngái ».

Ngái

Ngái. Thủ cây thuộc loài sung, lá có lông, quả nhỏ không ăn được.

Ngái. Bùa của Mường, Mọi, thường dùng để làm cho người ta yêu hay để hại người ta: *Àn phải ngái thành bệnh.*

Ngái. Dở-dang, chưa êm mùi, êm giọng: *Thuốc hút cùi ngái.*

Ngái-ngái. Thường nói là ngái-ngái. Hơi ngái. || Ngái-ngũ. Ngũ đã thức dậy mà còn muỗi ngủ nữa: *Trẻ con còn ngái ngủ hay với.*

Ngài

Ngài. Thủ bướm do con tằm hóa ra: *Con ngài đê trùng.*

VĂN-LIỆU. — *Khuôn trăng đầy đặn, nét ngài nở nang* (K).

Ngài. Người, tiếng gọi tôn các bậc trưởng-thượng: *Thưa ngài. Xin ngài biết cho.*

Ngài-ngại. Xem « ngái-ngái ».

Ngái

Ngái. Thủ cây thuộc loài nghệ, lá lớn, củ lớn: *Tháng chín thì quit đỏ tròn, tháng ba ngái mọc cái con lùm vè* (C-d).

Ngái. 艾. Tuổi thọ năm mươi.

Ngái-trần. ○ 旬. Tuần thọ năm mươi. || Ngái-tịch. ○ 寿. Tiết thọ năm mươi.

Ngái-cứu 艾灸. Thủ cây lá nhỏ dùng để đốt cứu.

Ngái

Ngái. Xem « nghĩa ».

Ngai

Ngai 礙. 1. Ngán-trở: *Đi đường không gấp trở ngại.* — 2. E, sợ: *Đi đêm ngại cướp.*

Ngai-ngại. Thường nói là « ngái-ngại ». Hơi ngái: *Đi xa lingleton ngai-nại.* || Ngai-ngàn. Lo ngại, ngần-ngù: *Nó còn ngại-ngần chưa dám quyết.* || Ngai-ngùng. Cứng nghĩa như ngai: *Ngai ngùng một bước một xa* (K).

VĂN-LIỆU. — *Đành thân phản thiếp, ngại danh già chàng* (K). — *Trông vào đau ruột, nói ra ngại lời* (K). — *Về nhà thận mặt, xuất hành ngại chân*. (Nh-đ-m). — *Dù uyên kinh dirt, phiếm loạn ngại chung* (Ch-Ph).

Ngam

Ngam-ngám. Xem « ngám-ngám ».

Ngám

Ngám. Khít, vừa đúng: *Số tiền tiêu vừa ngám.*

Ngám-ngám. Thường nói là ngam-ngám. Cũng nghĩa như « ngám ».

Ngàm

Ngàm. Chỗ khắc khoét vào gỗ hay sắt, có thể đặt đầu miếng gỗ hay miếng sắt khác vào được: *Đóng đỗ vào ngàm.*

Ngan

Ngan. Giống chim thuộc về loài vịt, có mào đỏ.

VĂN-LIỆU. — *Để như ngan, như ngỗng* (T-ng).

Ngán

Ngán. Chán nản: *Nghĩ đời mà ngán cho đời* (K).

Ngán-ngầm. Cũng nghĩa như « ngán »: *Lòng ngán-ngầm buồn tênh mọi nỗi* (C-o).

VĂN-LIỆU. — *Trẻ tạo-hóa đành-hanh quá ngán* (C-o).

Ngàn

Ngàn. Rừng núi: *Lên ngàn lấp cùi.*

VĂN-LIỆU. — *Con vua lấy thắng bán than, nó đưa lên ngàn cũng phải đi theo.* — *Mấy sông cũng lội, mấy ngàn cũng qua* (K). — *Biết đâu hạc nội, mấy ngàn là đâu* (K). — *Trải bao dặm liễu, ngàn mai* (L-V-T). — *Bóng trăng vừa gác ngàn dâu* (L-V-T).

Ngàn. Xem « nghìn ».

Ngạn

Ngạn 岸. Bãi cao ở men sông, men bờ: *Hải ngạn. Giang ngạn.*

Ngạn 謢. Phương-ngoan tục-ngo: *Ngạn-ngo.*

Ngạn-ngo ○ 語. Lời phương-ngoan: *Có nhiều câu ngạn-ngo nghĩa-lý rất hay.*

Ngang

Ngang. 1. Đường theo mặt nước lặng. Đường thẳng từ tả sang hữu, đối với dọc: *Đường ngang, đường dọc*. — 2. Bằng nhau, cân nhau, đối nhau: *Đẳng ngang hàng với nhau. Ngang súc nhau*, — 3. Không thuận chiều, trái ngược: *Nói ngang. Làm ngang*.

Ngang-dạ. Cảnh-cạnh trong dạ: *Ăn quả ngang dạ*. || **Ngang dọc.** Xem « dọc ngang ». || **Ngang mặt.** Đối diện: *Hai bên ngồi ngang mặt nhau*. || **Ngang - ngạnh.** Trái ngược: *Dàn ngang-ngạnh khó trị*. || **Ngang-ngang.** Chướng-chướng không xuôi: *Câu chuyện ngang-ngang. Lòng quê còn một đôi điều ngang - ngang* (K). || **Ngang - ngửa.** Lộn-xộn, không thuận thường: *Trăm điều ngang-ngửa vì tôi* (K). || **Ngang-ngược.** Trái ngược: *Tinh-khi ngang-ngược*. || **Ngang-vai.** Cùng một hàng với nhau ở trong họ: *Ông này ngang vai với ông kia ở trong họ*.

VĂN-LIỆU. — *Ngang như cua. — Ngang bằng, số thẳng. — Đường ngang, lối tắt. — Bóng dầu đã xế ngang dầu* (K). — *Làm chi lở dịp cho đàn ngang cung* (K). — *Phúc nào đó được giá này cho ngang* (K). — *Ngang vua phù quí, nghiêng trời uy linh* (Nh-đ-m).

Ngang 長. Ngang cao lên (không dùng một mình). **Ngang-nhiên** 然然. Ngang cao lên không chịu cùi xuống: *Người có khì-tiết ngang-nhiên không chịu khuất ai*. || **Ngang-tàng** 藏藏. Ngông-nghênh: *Năm năm trời bể ngang-tàng* (K).

Ngáng

Ngáng. Đoạn gỗ hay ngã để cẳng cho thẳng mặt vồng: *Vồng trầu ngáng ngã*.

Ngáng. Dùng đoạn gỗ hay đoạn ngã mà cẳng ra cho thẳng: *Ngáng cái vồng cho thẳng*.

Ngáng. Đâm ngang ra, đưa ngang ra làm cho vướng: *Đề đưa ngáng mồm. Đưa chân ra ngáng cho người ta ngã*.

Ngảng

Ngảng. Bé ngang ra, đòi đóng, đòi ý: *Nói ngảng ra. Mua hàng mặc-cả rồi lại ngảng ra không lấy*.

Ngánh

Ngánh. Chi phái trong một họ: *Trong họ chia ra ngánh trên, ngánh dưới*.

Ngành

Ngành. Nhánh cây, cành cây.
VĂN-LIỆU. — *Gạn-gừng ngọn hồi, ngành tra* (K). — *Nghe tường ngành ngọn tiêu-hao* (K).

Ngành

Ngành. Xoay về một phía nào: *Ngành cổ. Ngành mặt*.

Ngành đi. Quay đi không thèm nhìn: *Thấy việc chướng mắt ngành đi chỗ khác*. || **Ngành lại.** Quay lại: *Đã đi rồi còn ngành lại mà trông*.

VĂN-LIỆU. — *Cha mẹ ngành đi thì con dại, cha mẹ ngành lại thì con khôn* (T-ng).

Ngạnh

Ngạnh. Gai, mũi nhọn đâm ngang như cái cựa gà: *Ngạnh lưỡi câu. Ngạnh cá trê*.

Ngạnh梗. Bướng: *Ương ngạnh. Gai-ngạnh*.

Ngạnh-trở 阻. Cản-trở: *Ngạnh-trở việc quan*.

Ngạnh 鰯. Thủ cá ở nước ngọt, không có vây, đầu có ngạnh như cá trê.

Ngao

Ngao. Loài hến ở bãi cát bờ bể, ăn được. Nghĩa rộng: Vỏ hến dùng đựng thuốc phiện: *Mua ngao thuốc phiện*.

Ngao 鱗. Loài cá bể lớn.

Ngao 鱼. Loài chó to và dữ: *Chó ngao theo đó đánh hơi liên tím* (H-Chí).

Ngao 遊. Chơi rong (Không dùng một mình).

Ngao-du 遊遊. Đi chơi rong: *Ngao-du sơn thủy*.

Ngao-ngán. Buồn chán: *Mặt mờ - tướng mặt, lòng ngao-ngán lòng* (K).

VĂN-LIỆU. — *Càng ngao-ngán nỗi, càng ngơ-ngần dường* (K). — *Cảnh tiêu-diều ngao-ngán dường bao* (C-o).

Ngáo

Ngáo. Xem « ngoáo ».

Ngào

Ngào. Trộn đường mật vào với bột cho thật nhien Ngào bánh.

Ngào. Tên một thứ bánh ngọt làm bằng bột rồi ngào với mật.

Ngào-ngạt. Xem « ngạt-ngào ».

Ngão

Ngão. Loài cá sông, mồm rộng: *Mồm rộng như mồm cá ngão*.

Ngạo

Ngạo 傲. Hỗn xược: *Người ấy có tinh ngạo đời*.

Ngạo-cốt 骨. Tinh cao ngạo: *Người có ngạo-cốt không chịu khuất ai*. || **Ngạo-mạn** 慢. Hỗn xược khinh nhilon: *Ngạo-mạn với người trên*. || **Ngạo-nghẽ** 睨. Coi khinh coi thường: *Ngạo-nghẽ thiên-hạ*. || **Ngạo-ngược** 虧. Xắc-xược hung-lợn: *Làm việc ngạo ngược*.

Ngáp

Ngáp. Nói khi buồn ngủ hay mồi mệt mà há miệng ra thở một cái dài: *Ngáp ngắn, ngáp dài*.

VĂN-LIỆU. — *Chó ngáp phải ruồi* (T-ng).

Ngát

Ngát. Nói mùi hương thơm lầm: *Hương thơm ngát*.

Ngát-ngào. Thường nói là ngạt-ngào. Cũng nghĩa như « ngát ».

VĂN-LIỆU. — *Mùi hương xa ngát, tiếng thiều nhạc rung* (Nh-đ-m). — *Lò trong ngát xa, đinh ngoài bay hương* (Nh-đ-m). — *Gió đưa hương ngát, sấm rền tiếng xa*. (Ph-Tr).

Ngạt

Ngạt. Tức hơi không thở được: *Ngạt hơi. Chết ngạt*.

Ngạt mũi. Tắc mũi khó thở: *Ra nắng ngạt mũi*. || **Ngạt-**ngào hay **ngào-ngạt**. Nói về khi người ta ngạt mũi nhức đầu khó chịu: *Trong mình ngạt-ngào khó chịu*.

Ngáu

Ngáu. Xem « ngáu ».

Ngay

Ngay. I. Thẳng, chính, không lệch: *Ngang bằng, sô ngay. Lòng ngay. Tình ngay. Nhè ngay mình mà mắng*.

Ngay-lành. Ngay-ngắn, lành-lặn: *Người ngay-lành không dui què mè sứt*. Nghĩa rộng: Hiền lành tử-tế: *Ăn ở ngay lành*. || **Ngay-lung.** Nói người lười biếng không chịu làm: *Đồ ngay-lung*. || **Ngay mặt.** Thẳng đờ mặt ra: *Ngồi ngay mặt không cãi được*. || **Ngay ngắn.** Thẳng-thắn chính-dính: *Ăn ở ngay-ngắn. Đè đứng ngay-ngắn*. || **Ngay-thảo.** Ngay thẳng thảo-thuận: *Một lòng ngay-thảo*. || **Ngay-thật.** Thật-thà chất phác: *Ngay thật ai lừa cũng được*. || **Ngay-xương.** Cũng nghĩa như **ngay-lung**.

VĂN-LIỆU. — *Án ngay, ở thẳng*. — *Ngay như cán tần. — Làm tôi ngay, ăn mày thât*. — *Ngay tình ai biết muru gian* (K). — *Rạng danh con thảo, phỉ nguyễn tôi ngay*. (L-V-T).

II. Lập tức, tức thì: *Làm ngay. Đè ngay*.

VĂN-LIỆU. — *Nói rồi rồi lại ăn lời được ngay* (K).

Ngay-ngáy. Xem « ngáy-ngáy ».

Ngáy

Ngáy. Thở ra tiếng trong lúc ngủ: *Ngủ ngáy o-o cả đêm*.

VĂN-LIỆU. — *Ngáy như bò. — Đêm nằm thì ngáy o-o, không yêu chồng bảo ngáy cho vui nhà* (C-d).

Ngáy-ngáy. Thường nói là « ngay-ngáy ». Nói ideo-lặng đau-dấu trong lòng: *Lo ngay-ngáy*.

Ngày

Ngày. 1. Khoảng thời giờ từ khi mặt trời mọc đến khi mặt trời lặn, trái với đêm: *Ban ngày*. Nghĩa rộng: Khoảng thời giờ từ sáng hôm trước đến sáng hôm sau: *Một tháng có 30 ngày*. — 2. Chỉ một thời-kỳ không nhất định: *Ngày xưa. Ngày ray. Ngày dỗ. Ngày tết*.

Ngày-ngày. Hết ngày này sang ngày khác, hàng ngày: *Ngày-ngày cắp sách đi học*. || **Ngày-xanh.** Nói thời kỳ còn trẻ tuổi: *Cũng liều mặt phẫn cho rồi ngày xanh* (K).

VĂN-LIỆU. — *Ngày lành, tháng tốt*. — *Ngày rộng, tháng dài*. — *Ngày sinh, tháng đẻ*. — *Ngày nắng chóng trưa, ngày mưa chóng tối*. — *Ngày xưa kén những con dồng, Ngày nay ấm cát no lòng thì thôi* (G-d). — *Ngày đàng còn hồn gang nước*. — *Đi một ngày đàng, học một sàng khôn*. — *Dù ai buôn bán trăm nghề, Phải ngày con nước trở về tay không* (C-d). — *Trâu bò được ngày phá đỗ, Con cháu được ngày giỗ ông*. — *Ngày xưa quỉ mọc đằng đồng, Ngày nay quỉ mọc trong lòng trẻ con*. — *Còn ngày nào cũng dù ngày ấy thôi* (K). — *Ngày sáu khắc tin mong nhạn vắng* (C-o). — *Cầm đường ngày tháng thông-dong* (Nh-đ-m).

Ngắc

Ngắc. Vướng, mắc, không thông: *Đương đọc ngắc lại. Công việc đương tiến hành bị ngắc lại*.

Ngắc-ngoài. Nói cảnh-lượng người gần chết mà chưa chết được: *Ngắc-ngoài mãi chưa chết được*. || **Ngắc-ngứ.** Cũng nói là **ngắc-nga** **ngắc-ngứ**. Không trôi, không thông: *Bài đọc ngắc-ngứ. Ngắc-ngứ như gà nghẹn cơm* (T-ng). || **Ngắc-nghéo.** Bộ cười ngả-nghiêng: *Cười ngắc-nghéo*.

Ngăm

Ngăm. Đe, dọa. Cũng nghĩa như hăm.

Ngăm-ngăm. Hơi hơi, chỉ nói về màu da người đen, về vị dâng, hay về đau hụng: *Ngăm-ngăm da dâu. Ngăm-ngăm dâng. Ngăm-ngăm đau bụng*.

Ngăm

Ngăm. Nhìn kỹ: *Ngăm cảnh. Ngăm bức tranh*.

Ngăm-nghĩa. Xem dì xem lại: *Thấy bức tranh đẹp ngăm-nghĩa mãi không chán*. || **Ngăm-vuốt.** Soi dì soi lại vào trong gương để ngắm-nghĩa, chải chuốt: *Con gái tra ngăm-vuốt*.

VĂN-LIỆU. — *Nghé càng đầm, ngăm càng say* (K). — *Một mình lặng ngắm bóng-nga* (K). — *Tranh biếng ngắm trong đồ tú-nữ* (C-o). — *Ngắm xiêm, sửa mũ giờ lâu* (Nh-đ-m).

Ngăn

Ngăn. Phần chia ra từng ô, từng khoảng ở trong tráp hay trong tủ: *Tủ có nhiều ngăn*.

Ngăn-kéo hay **ngăn-rút**. Ô ở tủ, ở bàn có thể kéo ra đẩy vào được: *Ngăn kéo có khóa*. || **Ngăn-nắp**. Không lộn xộn, đầu ra đẩy, có thứ-tự: *Nhà làm có ngăn-nắp*.

Ngăn. Chia ra : Ngăn cái buồng ra làm hai. Nghĩa rộng : Chắn lại, cản lại : Ngăn hai người không cho đánh nhau. Ngăn người ta đừng làm điều bậy.

Ngăn cấm. Cấm đoán không cho làm : Ngăn cấm trẻ con nghịch dại. || Ngăn đón. Đón mà cản lại không cho tới : Ngăn đón hàng không cho tới chợ. || Ngăn-ngừa. Phòng giữ : Ngăn ngừa giặc-giã ở biển-thủy. || Ngăn trở. Cản lại, giữ lại : Ngăn trở công việc.

VĂN-LIỆU. — Vườn hồng ai dám ngăn rào chim xanh (K). — Vì ai ngăn đón gió đông (K). — Khôn ngăn giọt ngọc sụt-sùi dỗ sa (K). — Phén che nhặt gió, vội lường ngăn sương (B-C).

Ngăn-ngăn. Xem « ngăn-ngăn ».

Ngăn-ngắt. Xem « ngắt-ngắt ».

Ngăn

Ngăn. Nói về một chiêu so sánh với chiêu khác mà kém. Trái với dài : Áo ngắn.

Ngắn ngắn. Thường nói là « ngắn - ngắn ». Hơi ngắn. Ngắn ngủi. Ngắn lắm : Tơ duyên ngắn ngủi có ngắn ấy thôi (K). || Ngắn-ngủn. Ngắn cụt : Mặc áo ngắn-ngủn.

VĂN-LIỆU. — Ngắn hai, dài một. — Bóc ngắn, cắn dài. — Ngắn tay với chẳng tói trời. — Ngắn cõi kêu không thấu đến trời. — Ngắn quan hai, dài quan tam. — Đừng chè lươn ngắn mà tham chạch dài, — Ngày vui ngắn chẳng đầy gang (K). — Nhìn nhau giọt ngắn, giọt dài ngắn-ngang (K). — Gót đầu nàng những ngắn dài thở-than (K).

Ngắn

Ngắn-ngắt. Xem « ngắt-ngắt ».

Ngắt

Ngắt. Thắt ở giữa, eo ở giữa : Ngắt cõi bòng. Ngang cõi cõi.

Ngắt-nghiu. Trở bộ mảnh-khảnh cõm-cõi : Đứt xéo tròng cát ngắt-nghiu, Nhìng người thô-lục nói điều phàm-phu (C-d).

Ngắt

Ngắt. Thắt hẹp lại : Xe đến chờ đường ngắt không đi lại được.

Ngắt

Ngắt. Lấy móng tay mà bấm cho đứt ra : Ngắt bóng hoa. Nghĩa rộng : Làm cho đứt ra, cho rời ra : Chấm ngắt câu. Ngắt lời. Chết chưa ngắt hơi.

Ngắt ngọn. Lấy phủ đầu phẫn lợi của người ta : Mới được một tiếng bạc nó đã ngắt ngọn của mình.

Ngắt. Quá lầm : Nguội ngắt. Lạnh ngắt. Tê ngắt. Xanh ngắt.

Ngắt - ngắt. Thường nói là « ngăn - ngắt ». Nói về ngắt lầm : Nước xanh ngắt - ngắt một màu.

Ngắt

Ngắt. Nói về khóc nghẹt hơi không ra tiếng : Trẻ con khóc ngắt.

Ngắt-ngắt. Thường nói là « ngăn-ngắt ». Cũng nghĩa như « ngắt ».

Ngắt. Chặt-chịa, riết-róng, búc-bách, làm cho người ta không thể chịu đựng : Lệnh quan ngắt lắm. Độ này ngắt tiền liêu quá. Ngắt vì nỗi thiết tha sự thế (C o).

Ngắt-ngoài. Nguy-bách : Tình thế ngắt-ngoài. || Ngắt-nghèo. Nguy hiểm.

Ngắt-nghéo. Trở bộ cười ngả nghiêng : Cười ngắt nghéo.

Ngác

Ngác. Ngưng lên : Không ngác đầu lên được.

Ngâm

Ngâm. Dầm lâu ở trong nước : Ngâm tre dưới ao. Ngâm thuốc vào rượu.

Ngâm-tôm. Thủ nhục-hình, trói cong người lại như con tôm đem ngâm xuống nước. Nghĩa bóng : Nội công việc dề lâu không làm, không xét : Việc kiện dề ngâm tôm mãi không xét.

VĂN-LIỆU. — Yêu nhau thì bảo nhau cùng, Đỗ ngâm ra giá dài-dắng nhau chí. — Sáng ngày đem lúa ra ngâm, Bao giờ mọc mầm ta sẽ vớt ra (C-d). Hoài hồng ngâm chờ chuột vọc, Hoài hạt ngọc chờ ngâu vầy. — Nước ngâm trong vắt thấy gì nứa đâu (K).

Ngâm 吟. Đọc ngâm-nga lấy dạng : Ngâm thơ.

Ngâm-nga. Cũng nghĩa như « ngâm ». || Ngâm-ngoại. Cũng nghĩa như « ngâm-vịnh »: Khi ngâm-ngoại nguyệt, khi cười cợt hoa (K). || Ngâm-vịnh ○ 𠂇. Vừa làm thơ vừa đọc : Tình thích ngâm-vịnh.

Ngầm

Ngầm. Thâm vào : Uống thuốc lâu ngày mới thấy ngầm. Chè hạt pha lâu mới ngầm,

Ngầm-ngầm. Giấu-giếm thầm vụng : Mưu tính ngầm-ngầm.

Ngầm-nguýt. Bô ghen túc, giận-dỗi : Rã vào ngầm-nguýt.

Ngầm

Ngầm. Thầm giấu không lộ ra : Nghĩ ngầm. Làm ngầm. Nghịch ngầm.

Ngầm-ngầm. Ồ trong không lộ ra ngoài : Ngầm-ngầm đau bụng.

Ngầm-ngập. Xem « ngập ngập ».

Ngầm

Ngầm. Nghĩ-ngợi kỵ-càng : Trông người lại ngầm đến ta (K).

Ngầm-nghĩ. Cũng nghĩa như « ngầm » :

VĂN-LIỆU. — Ngầm cơ hội ngộ đã dành hôm nay (K). — Ngầm hay muôn sự tại trời (K). — Chỗng tay ngồi ngầm sự đời (C-o). — Lời thầy ngầm lại chút tình chẳng sai (L-V-T). — Ngầm xem thế sự nực cười, Một con cá lội mẩy người buông câu (C-d).

Ngầm

Ngầm. 1. Mím môi lại : Ngầm miệng nín tiếng. — 2. Giữ vật gì ở trong mồm : Ngầm thuốc ho. Ngầm mộng. Nghĩa bóng : Chịu, nhịn : Ngầm hờn. Ngầm oán. Ngầm dâng, nuốt cay.

Ngầm-tăm. Phải nín lặng không được nói : Quán ngầm tăm mà đi.

VĂN-LIỆU. — Ngầm máu phun người. — Ngầm bồ-hòn làm ngọt, — Đắng cay ngầm quả bồ-hòn, Cửa nhà già thế chồng con kém người (C-d). — Còn nhiều kết quả ngầm vành vè sau (K). — Trông ra ác đã ngầm gương non doài (K). — Ngầm cười chín suối hải còn thơm láy (K). — Lúng búng như ngầm hạt thi (T-ng).

Ngầm-ngùi. Buồn rầu thương tiếc : Nghĩ thân mà lại ngầm-ngùi cho thân (K).

VĂN-LIỆU. — Tiếc hoa những ngầm-ngùi xuân (K). — Tắc riêng riêng những ngầm-ngùi (Nh-đ-m). — Bảng-khuảng cố quen ngầm-ngùi thiên lao (Nh-đ-m). — Ngầm-ngùi đao tö, nghĩa thầy chưa quên (Nh-đ-m).

Ngân

Ngân. Nói giọng ngầm, giọng hát kéo dài ra : Giọng ngân hay lâm.

Ngân-nga. Cũng nghĩa như « ngân » : Đọc thơ ngân-nga.

Ngân 銀. Bạc.

Ngân-hàng ○ 行. Nhà buôn bán giao-dịch tiền bạc : Ra ngân-hàng đổi bạc. || Ngân-lạng ○ 兩. Lạng bạc : Số thu ngân-lạng kê nghìn (H-T). || Ngân-phiếu ○ 票. Giấy bạc. || Ngân-sách ○ 冊. Số dự-toán các khoản chi thu hằng năm. || Ngân - tiền ○ 錢. Đồng tiền làm bằng bạc. Thủ huy-chương của Nam-triều.

VĂN-LIỆU. — Kim ngân phá lèle-luat (T-ng).

Ngân-hà 銀河. Tên gọi đường trăng ở trên trời bởi ánh sáng nhiều sao thành ra, trông hình như con sông bằng bạc.

VĂN-LIỆU. — Lau gươm rửa mác ngân-hà (L-V-T). — Hỡi con vịt nước kia ơi, Sao mà vùng vẫy ở nơi Ngân-hà (C-d).

Ngân-hán 銀漢. Cũng nghĩa như « Ngân-hà » : Bóng Ngân-hán, khi mờ khi tỏ (Ch-Ph).

Ngân

Ngân 痕. Đường lằn, đường hằn : Cõ cao ba ngân. Ngân nước.

Ngân-tich ○ 跡. Dấu vết : Ngân-tich hagy còn.

VĂN-LIỆU. — Vàng gieo ngân nước, cây lồng bóng sân (K). — Xiêm in bóng tuyêt, sen lồng ngân rêu (H-T). — Da ngà, cõ ngân, mặt vuông (H-Chir). — Cõ kiêu ba ngân, má phan môi son (T-ng).

Ngân

Ngân. Thủ cá con ở sông, mình trắng.

Ngân. Chứng : Ăn tiêu có ngân.

VĂN-LIỆU. — Ái ái ta có ngàn này mà thôi (K). — Làm người phải biết tiện-tắn, Đò ăn thức mặc có ngàn thì thôi (C-d). — Tơ duyên ngân-ngủi có ngàn ấy thôi (K). — Đầu ngàn ấy nết mới là người soi (K).

Ngân. Màu trong trắng như bạc : Trong giá trắng ngàn.

VĂN-LIỆU. — Mày ai trắng mới in ngàn (K). — Tiệc thay hột gạo trắng ngàn, Thôi nồi đồng diếu lại vẫn than ron (C-d).

Ngân-ngại. Xem « ngại-ngần ».

Ngân-ngùi. Lưỡng-lự không quyết định.

VĂN-LIỆU. — Sợ nhà nể khách một hai ngàn-ngùi (H-T).

Ngần

Ngần. Đò ra không có tinh-thần : Ngồi ngân mặt ra.

Ngần-ngo. Đò-đắn, tho-thần : Quanh lường ra ý tìm lời ngân-ngo (K).

VĂN-LIỆU. — Đàn cầm khéo ngân-ngo dây (K). — Ngân-ngo trăm nỗi, dùi mài một thân (K). — Tình càng thăm-thía, dạ càng ngân-ngo (K). — Lẳng chán trời nhạn ngân-ngo sa (C-o). — Ngân-ngo mình những cảm thương nỗi mình (Nh-đ-m).

Ngàng

Ngàng. Xem « ngưng ».

Ngàng

Ngàng. Xem « ngưng ».

Ngàng

Ngàng. Xem « ngưng ».

Ngập

Ngập-nghé. Nom dòn lén : Ngập-nghé chục lẩy cái gì của người ta. Nghĩa rộng : Dòn nom chục lẩy, chục chiếm : Có một chỗ khuyết mà bao nhiêu người ngập-nghé.

VĂN-LIỆU. — *Tước-bình ngập-nghé đợi tin* (H-T). — *Góc lường ngập-nghé bên them lán la* (Ph-Tr). — *Khách cong-hầu ngập-nghé mong sao* (C-o).

Ngập

Ngập. Nói nước phủ lấp hết: *Mưa ngập dường cái*.
Ngập-mắt. Che lấp cả mắt: *Rác-rubbish đe ngập mắt*.

Ngập-ngập. Thường nói là « *ngầm-ngập* ». Nói đi không thấy tăm hót đâu: *Đi ngầm-ngập mãi không về*.

Ngập-ngập 岌岌. Nguy-bách: *Tinh hình ngập-ngập*.

Ngập-ngừng. Dụt-dè không nhất quyết: *Ngập-ngừng nàng mới giải lời trước sau* (K).

VĂN-LIỆU. — *Ngập-ngừng mới gửi thấp cao sút lóng* (K). — *Tay lau nước mắt ngập-ngừng* (L-V-T).

Ngắt

Ngắt. Chết lặng đi một lúc: *Đã ngắt đi rồi lại hồi lại*. *Cười ngắt*.

VĂN-LIỆU. — Cạn lời hồn ngắt máu say (K). — *Đau đòn đoạn ngắt đòi hồi* (K). — *Ngắt đi một lúc lại hồi mấy phen* (Nh-d-m). — *Khóc than bỗng ngắt đi liền* (L-V-T).

Ngắt. Nói cái bộ cao lâm: *Núi cao ngắt trời*.

Ngắt-nghêu. Nói bộ cao lanh-khênh: *Người cao ngắt-nghêu*.
Ngắt-ngưởng. Cheo-leo, không vũng: *Cái lỗ đẽ ngắt-ngưởng*. Say rượu đi ngắt-ngưởng.

VĂN-LIỆU. — *Ngắt trời sát-khi mờ-màng* (K). — *Thành sàu cao ngắt lồng-lồng* (Nh-d-m). — *Tròng theo mây trắng ngắt dường non xanh* (B-C). — *Chùm mây mờ-mịt ngắt trời chon-von* (Nh-d-m).

Ngâu

Ngâu. Thủ cày có hoa nhỏ lấm-tắm từng chùm mà thơm.

Ngâu. Tức là chữ ngưu nói tránh ra. 1. Con trâu. — 2. Tên một vị sao trong nhì-thập bát-tử. Tục truyền sao Ngưu lầy sao Nữ, hằng năm chỉ được gặp nhau một lần vào tháng bảy: *Tháng bảy mưa ngâu*.

Ngâu-ngâu. Xem « *ngâu-ngâu* ».

Ngâu

Ngâu. Đã ngầm, đã biến chất đi: *Mầm đã ngâu*.

Ngâu. Nhai nghiêm đi: *Ăn ngâu cả cái bánh*. Nghĩa bóng: Xấu-xõ, mau chóng: *Làm ngâu đi cho xong*.

Ngâu - ngâu. Thường nói là « *ngâu - ngâu* ». Tiếng rỉa: *Nhai ngâu - ngâu*. || *Ngâu-nghiên*. Cũng nghĩa như « *ngâu* ».

Ngâu

Ngâu. Đục vẫn: *Nước đục ngầu. Mắt đỗ ngầu*.
Ngầu-ngầu. Đỗ lầm.

Ngâu

Ngâu 鬼. Tình cờ (không dùng một mình): *Ngẫu-nhiên*. Dùng sang tiếng nôm có nghĩa là sự gặp may, sự tự-nhiên được lợi (tiếng thông tục): *Đi chơi có ngẫu gì không*.

Ngẫu-nhī ○ 然. Tình cờ: *Rắng từ ngẫu-nhī gặp nhau* (K). || **Ngẫu-nhiên ○ 然**. Cũng nghĩa như « *ngẫu-nhī* ».

Ngậu

Ngậu. Rối lèn, rầm lèn: *Gắt ngẫu lèn. Làm ngẫu lèn*.

Ngày

Ngày. Khờ dại, đờ-dẫn: *Ngày đần. Ngày mặt ra*.

Ngày-ngắt Nói trong người choáng-váng khó chịu: *Hôm nay dở trời ngày-ngắt cả người*. || **Ngày-ngô**. Đờ-dẫn không tinh-nhanh: *Ngày ngô như xá dại*. || **Ngày-thơ**. Trẻ dại chưa biết gì: *Ngày-thơ nào đã biết gì*.

VĂN-LIỆU. — *Dả dại, làm ngày*. — *Sinh càng nhir dại, nhir ngày* (K). — *Thura rắng chút phèn ngày thơ* (K). — *Lạ cho mặt sắt cũng ngày vì tình* (K).

Ngày-ngẩy. Xem « *ngẩy-ngẩy* ».

Ngày

Ngẩy. Chán vì mồ, vì béo: *Trông thấy mồ mà ngẩy*. Nghĩa rộng: Chán, không muốn nữa: *Ngẩy mũi chung-dĩnh*

Ngẩy. Nói người lúc mới bị cảm, trong mình thấy ghê-ghê khó chịu: *Dở trời ngẩy sốt*.

Ngẩy ngày. Thường nói là « *ngày-ngẩy* ». Hơi ngẩy.

Ngây

Ngây. 1. Quấy rầy, làm phiền: *Đến ngày mình luôn*. — 2. Phiền nhiễu lôi-thôi: *Việc kiện ấy ngày lắm*.

Ngày-nga. Cũng nghĩa như « *ngày* ».

Ngây

Ngây. Nói món đồ ăn béo, thơm: *Chán giò ăn béo ngày*.

Nghe

Nghe. 1. Cảm giác bằng tai mà phân-biệt được là tiếng gì: *Nghe tiếng đàn*. Nghĩa rộng: Ngóng đợi tin-tức: *Nghe xem việc ấy ra thế nào*. — 2. Thuận theo: *Nghe lời cha mẹ*.

Nghe hơi. Nghe phỏng, không đích-xác: *Nghe hơi rồi nói phỏng*. || **Nghe ngóng**. Đề ý mong đợi: *Nghe - ngóng*.

tin thi xem đồ hay hỏng. || Nghé sách. Nghe lời thày giảng nghĩa sách: Tới trường nghe sách. || Nghé tăm. Cũng nghĩa như « nghe hơi ».

VĂN-LIỆU. — *Nghé hơi nồi chõ (T-ng). — Bảo con con chẳng nghe lời, Con nghe ông hench đi đời nhà con (C-d) — Quốc kêu khắc-khoái đêm hè, Làm thân con gái phải nghe lời chồng (C-d). — Nghé tin xiết nỗi kinh hoàng (K). — Tiếng địch thổi nghe chừng đồng vọng (Ch-Ph). — Tai nghe nhưng mắt chưa nhìn (C-o).*

Nghé

Nghé. Trâu non,

Nghé-nghé. Tiếng trâu con kêu. || Nghé-ngo. Cũng nghĩa như « nghé-nghé ».

VĂN-LIỆU. — *Sawy dàn, tan nghé (T-ng).*

Nghé. Nghiêng mắt mà trông: *Khách đã lên ngựa, người còn nghé theo (K).*

Nghè

Nghè. Miếu thờ thần: *Rước thần ở nghè ra đình.*

VĂN-LIỆU. — *Ngói đỗ lợp nghè, lợp trên đè lợp dưới (Câu-dối).*

Nghè. Các phòng làm việc ở trong điện-các nhà vua. Đời Lê chỉ những người đỗ tiến-sĩ mới được vào làm việc trong các, cho nên mới gọi tiến-sĩ là ông nghè. Đến triều Nguyễn, những người được vào làm trong các, dù không đỗ tiến-sĩ cũng gọi là nghè.

VĂN-LIỆU. — *Chưa đỗ ông nghè, đã đe hàng tòng (T-ng).*

Nghè. Nên cho bóng, cho nhẫn: *Nghè giấy. Nghè sợi. Đá nghè đui.*

Nghén

Nghén. Có chửa: *Có thai, có nghén.*

Nghén

Nghén. Tắc không đi lại được: *Đường mắc nghén.*

Nghẹn

Nghẹn. Bị tắc trong cổ họng: *Đang ăn bị nghẹn. Nghẹn lời không nói được. Nghĩa rộng: Nói về lúa hay cau bị thuỷ không mọc lên được: Lúa bị nắng nghẹn mất cả.*

Nghéo

Nghéo. Loài cá bè.

Nghèo

Nghèo. Càng khó, trái với giàu: *Nhà nghèo. Nghĩa rộng: Thiếu thốn: Nghèo con. Nghèo đirc.*

VĂN-LIỆU. — *Nghèo đót mồng tai. — Bát ăn Phiếu-mẫu úc nghèo dám quên (L-V-T).*

Nghèo. Nguy-bách: *Hiểm nghèo.*

Nghèo-nàn Nghèo-ngặt khó-khăn: Gặp bước nghèo nàn. || Nghèo-ngặt. Cấp-bách: Tình thế nghèo-ngặt.

Nghèo

Nghèo. Xem « ngoéo ».

Nghéo

Nghéo. Xem « ngoeo ».

Nghét

Nghét. Nói cái vị dâng quá: *Đắng nghét.*

Nghẹt

Nghẹt. Sát quá, sit quá, không thông: *Cồ áo chật nghẹt khó thở. Cửa bị nghẹt không đóng được.*

Nghè

Nghè 猪. Sư-tử con, người ta thường tạc hình ở trên cột trụ hay trên nắp đỉnh: *Làm cốt thi ngáp, làm nghè thi chầu.*

Nghè 雲. Mồng, cầu vồng ở trên trời, dù bầy sắc: *Xiêm nghè nở tả tai trước gió (C-o).*

Nghè-thường ○ 袋. Xiêm nghè: *Yū-g thấp-thoáng nghè thường thoát-tha (B-C).*

Nghè 鱼. Loài cá lớn ở bể.

Nghé

Nghé. Công việc chuyên làm suốt đời để sinh-nhai: *Nghè làm thơ, nghè di buôn. Nghĩa rộng: Nói người tài giỏi về một việc gì: Thơ nhà ấy nghè lắm. Bắn nghè lắm.*

Nghè-nghiệp. Nghè sinh - nhai: *Nghè-nghiệp làm ăn. || Nghè-ngỗng. Cũng nghĩa như « nghè ».*

VĂN-LIỆU. — *Ruộng bè bè không bằng nghè trong lạy (T-ng). — Pha nghè thi họa, dù mùi ca ngâm (K). — Giả danh hầu-hạ dạy nghè ăn chơi (K). — Nghè chơi cũng lắm công phu (K). — Cảnh hoa việc 'biết, bút nghiên nghè nói (Nh-D-M).*

Nghè. Con khỉ: *Trông bộ-dung như con nghè.*

Nghè

Nghè-răm. Loài cây mọc ở ruộng nước, lá thường dùng để tắm ghé.

Nghệ

Nghệ. Thủ cây về loài gừng, củ có sắc vàng: *Vàng như nghệ.*

VĂN-LIỆU. — *Chị chẳng muốn cho em vàng đùi, Em đã lấy nghệ em bôi cho vàng.*

Nghè 藝. Nghè : Công-nghè, kĩ-nghè.

Nghè-nghiệp ○ 業. Cũng nghĩa như nghè - nghiệp. ||
Nghè-sĩ ○ 士. Người chuyên về một mĩ-thuật gì : *Bàn hay, vẽ giỏi là những tay nghè-sĩ.* || **Nghè-thuật** ○ 術. Các môn học về mĩ-thuật : *Nghè-thuật càng ngày càng tiến.*

VĂN-LIỆU. — *Nhất nghè tinh, nhất thân vinh.* — *Sinh tru nghè, tử u nghè.* (T-ng).

Nghè-an 安. Tên một tỉnh lớn & phía bắc Trung kỳ.

Nghéch

Nghéch. Đưa mắt lên nhìn chỗ khác : *Nghéch nắt trông trời.*

Nghéch ngác. Trò bộ lò khò ngo-ngác : *Nhà quê ra tinh trông bộ nghéch-ngác.*

Nghéch

Nghéch. Khò dại : *Trông mặt nghéch lắm.*

Nghéch-ngạc. Cũng nghĩa như « nghéch » : *Lón thè mà nghéch-ngạc chẳng biết gì.*

Nghèn

Nghèn, *vịt* cõi lên : *Nghèn cõi lên mà trông.*

Nghênh

Nghênh. Trông ngang trông ngừa : *Đi nghênh ngoài đường.*

Nghênh-ngang. Ngông-ngáo chẳng kiêng chẳng sợ gì cả : *Võng lọng nghênh-ngang.* Xe đi nghênh-ngang giữa đường. ||
Nghênh-ngáo. Vênh-váo kiêu-ngạo : *Ngồi trên xe nghênh-ngáo.*

VĂN-LIỆU. — *Nghênh-ngang* một cõi biển-thủy (K).
Nghênh-ngang giáng cát, nój cướp giọng quan (Nh-D-M).
Kẻ lều, người chông nghênh-ngang (L-V-T).

Nghênh 迎. Đón rước : *Nghênh xuân.*

Nghênh-dịch ○ 敵. Đón mà chống với giặc : *Đem quân ra nghênh-dịch ở biển-thủy.* || **Nghênh giá** ○ 犬. Đón rước vua : *Các quan đi nghênh giá.* || **Nghênh-hôn** ○ 婚. Đón dâu : *Làm lễ nghênh-hôn.* || **Nghênh-tiếp** ○ 接. Đón tiếp : *Nghênh-tiếp quý-khách.*

Nghênh

Nghênh-ngang. Hoi điếc, tai nghe không được rõ : *Người già nghênh-ngang.*

Nghêu

Nghêu. Hát một vài câu, vui chơi một mình : *Nằm hát nghêu chơi.*

Nghêu-ngao. Cũng nghĩa như « nghêu ».

VĂN-LIỆU. — *Nghêu-ngao* vui thú yên-hà, Mai là bạn cũ, hạc là người quen (C-d). — *Nghêu-ngao* mặt nửc, rui say gữa tời (L-V-T).

Nghêu

Nghêu. Nói bộ cao : *Cao nghêu.*

Nghêu-nghen. Cao lù-lù ; *Ngồi nghêu-nghen trên giường.*
Bụng chưa nghêu-nghen.

Nghi

Nghi 儀. Văn vẻ trong lẽ, (không dùng một mình) : *Nghi-tiết.* — 2. Dáng điệu có lẽ phép (không dùng một mình) : *Nghi-dung.* — 3. Đồ lẽ (không dùng một mình) : *Sinh-nghi.* — 4. Ngôi chính : *Thái-cực sinh ra hai nghi, là âm với dương.*

Nghi-dung ○ 容. Dáng bộ nghiêm-trang : *Bút nghiên tay giỏi, nghi-dung con nhà* (Nh-d-m). || **Nghi-môn** ○ 門. Cái cửa lớn ở các dinh thự hay nhà lớn Dùng sang tiếng Annam để chỉ cái diềm thêu treo trên cửa lớn : *Nghi-môn, màn quần.* || **Nghi-tiết** ○ 節. Các tiết-mục về lễ-nghi : *Nghi-tiết lễ thận.* || **Nghi-trượng** ○ 仗. Đồ trấn-thiết trang-nghiêm trong chỗ vua quan ngồi hay khi đi đường : *Dàn nghi-trượng đê vua ra lễ Nam-giao.* || **Nghi-văa** ○ 文. Văn vẻ trong lễ-nghi : *Lễ Nam-Giao này nghi - văn chỉnh-bị lắm.* || **Nghi-vệ** ○ 衛. Đồ trấn-thiết để hộ-vệ vui quan : *Nghi-vệ chỉnh-lề.*

Nghi 疑. 1. Ngờ, không tin : *Sinh-nghi, Đa nghi.* — 2. Ngờ, chưa quyết, chưa chắc : *Nghi-nan. Xem sách chỗ nào chưa thực hiểu hãy để khuyết-nghi đó.*

Nghi-án ○ 案. Cái án ngờ : *Việc án mạng này còn là cái nghi-án.* || **Nghi-bin** ○ 兵. Quân không có mà làm cho người ta ngờ là có : *Phép dụng binh ngày xưa hay dùng nghi binh.* || **Nghi-hoặc** ○ 戀. Ngờ vịc : *Tinh hay nghi-hoặc.* || **Nghi-ky** ○ 忌. Ngờ vịc, ghen-ghét : *Nghi-ky những kẻ công-thân.* || **Nghi-nan** ○ 難. Nói về cái gì còn ngờ, không quyết được, lấy làm khó giải : *Những vấn-dề về triết-học còn nhiều chỗ nghi-nan.* || **Nghi-ngại** ○ 疑. Ngờ và ngại : *Trong việc ấy, nhiều điều đáng nghi-ngại.* || **Nghi-ngờ**. Cũng nghĩa như « nghi ». || **Nghi-nhị** ○ 贳. Ngờ-vực lia-bỏ nhau : *Hai anh em bạn thân thế mà đã nghi-nhị nhau.* || **Nghi-tình** ○ 情. Tình ý đáng ngờ : *Nghi-linh ai biết mưu gian.* || **Nghi-văn** ○ 文. Câu hỏi còn ngờ : *Đọc sách có nhiều điều nghi-văn.*

VĂN-LIỆU. — *Nỗi nghi đường đã bót canh-cánh lòng* (Nh-d-m). — *Mà ta bất động nữa người sinh nghi* (K).

Nghi 宜. Nên (Không dùng một mình).

Nghi-gia ○ 家. Nói người đàn bà về chủ-trương việc nhà chồng : *Bấy giờ ta sẽ rước nàng nghi-gia* (K).

Nghi-ngút. Nói khỏi bốc lên cuồn-cuộn : *Khói hương nghi-ngút.*

VĂN-LIỆU. — *Hương nghi-ngút tỏa, hoa ngào-ngạt bay* (Ph-tr). — *Vách sương nghi-ngút, đèn xanh lờ-mờ* (C-o). — *Triển thành nghi-ngút tuôn nhang* (H-t). — *Mành treo*

chiếu rách cõng treo, Hương xông nghi-ngút, cùi rêu cõng xong (c-d). — *Tâm thành đốt một đống rơm, Khói lên nghi-ngút chẳng thơm chút nào* (c-d).

Nghĩ

Nghí-ngoáy. Động-đây: *Ngồi nghĩ ngoáy viết.* — *Con bọ-gáy nghĩ-ngoáy dưới nước.*

Nghì

Nghì. Nghĩa, nói về tinh-nghĩa thủy chung với nhau: *Ăn ở có nhân, có nghĩ.*

VĂN-LIỆU. — *Đàn ông không ráu bắt nghĩ, Đàn bà không vú lấy gì nuôi con.* — *Trai mà chi, gái mà chi Sinh ra có ngãi có nghĩ thì hơn* (c-d). — *Làm thân trâu ngựa đèn nghĩ trúc mai* (K). — *Đem lòng khuyên mả đèn nghĩ bể sông* (N-d-m).

Nghì

Nghì. Tạm định công việc lại cho đỡ mệt, hay để làm việc khác: *Nghỉ chân. Nghỉ học. Nghỉ việc. Đêm khuya rồi, mòi ông đi nghĩ.*

Nghỉ-ngoại. Nghỉ cho khỏi mệt: *Ngày làm việc, tối nghỉ-ngoại.*

VĂN-LIỆU. — *Vui lòng đèn sách, nghĩ tay văn bài* (N-d-m). — *Truyền tim quán khách bộ-hành nghĩ-ngoại* (N-d-m). — *Trước là thăm bạn, sau là nghĩ chân* (L-v-t). — *Đêm trăng này nghĩ mắt phượng nao* (Ch-ph)

Nghì

Nghì 摭. Suy xét, trù tính: *Nghì rồi hãy nói.* Dùng rộng sang tiếng Annam có nghĩa là: 1. Tưởng, nhớ: *Nghì công ơn cha mẹ.* — 2. Trù liệu, xếp đặt trong trí não: *Nghì mưu. Nghì bài văn.*

Nghì-nghị ○ 議. Suy-xét bàn nói: *Học lý cao quá không thể nghĩ-nghị được.* || **Nghì-ngoại.** Suy-xét trù-liệu.

VĂN-LIỆU. — *Ăn có nhai, nói có nghĩ* (T-ng). — *Sự đời nghĩ cũng nực cười, Một con cá lội, mấy người buông câu* (C-d). — *Ba quan em nghĩ là giàu, Thạch-Sùng, Vương-Khai còn đâu đến giờ* (C-d). — *Vào rừng chẳng biết lối ra, Thấy cây núc-nác nghĩ là vàng-tâm* (C-d). — *Nòng lòng chẳng biết nghĩ sâu* (K). — *Mặc lòng nghĩ lấy muốn xin bè nào* (K). — *Vết tay nằm nghĩ cơ-trần* (C-o).

Nghì

Nghị 議. Bàn-bạc: *Nghị-luận.*

Nghị-án ○ 案. Dự-án đem ra bàn: *Thảo cái nghị-án để đưa ra hội-đồng.* || **Nghị-định ○ 定.** Lời quyết-nghị của các quan thủ - hiến trong một xứ: *Nghị-định thi-hành luật mới.* || **Nghị-luận ○ 論.** Bàn-bạc: *Việc ấy hội-đồng nghị-luận mãi chưa xong.* || **Nghị-trưởng ○ 長.** Người chủ-tọa trong một nghị-viện. **Nghị-viên ○ 員.** Người có chân trong một hội-nghị. || **Nghị-viện ○ 院.** Nơi các hội-viện họp bàn việc công.

Nghị 議. Tinh nghĩa: *Khẽ-nghị.*

Nghị 毅. Quả-quyết, bền vững (Không dùng một miếng): *Nghị-lực.* — *Cương-nghị.* — *Trầm-nghị.*

Nghị-lực ○ 力. Sức mạnh, quả-quyết, bền-vững: *Làm việc lớn phải có nghị-lực.*

Nghĩa

Nghĩa 義. I. Đạo phái: *Nghĩa thày trò, — Nghĩa vợ chồng.*

Nghĩa-lý ○ 理. Đạo phái, lẽ chính: *Ăn ở có nghĩa-lý.* ||

Nghĩa-nữ ○ 女. Con gái nuôi: *Cho làm nghĩa-nữ bạn-bầu tiều-thư* (Nh-d-m). || **Nghĩa-phụ ○ 父.** Cha nuôi. || **Nghĩa-tử ○ 子.** Con nuôi.

VĂN-LIỆU. — *Công cha, nghĩa mẹ, kiếp nào trả xong* (K). — *Tình sâu mong trả nghĩa dày* (K). — *Càng sâu nghĩa bè, càng dài tình sông* (K). — *Lấy gió mát trăng thỉnh kết nghĩa* (C-o). — *Nghĩa cả vua tôi nặng dĩnh đầu* (Nh-d-m). — *Nghĩa bằng hữu, bậc trưởng-trinh* (Nh-d-m). — *Ngậm-ngùi đạo tú, nghĩa thày chura quên* (Nh-d-m).

II. Ý của tiếng, của chữ: *Mỗi chữ có một nghĩa.* — *Học phải hiểu nghĩa sách.*

Nghĩa bóng. Nghĩa ở ngoài nghĩa chính: *Chữ bê dâu có nghĩa bóng là sự thay đổi vô thường,* || **Nghĩa đen.** Nghĩa chính chữ: *Chữ gương nói cái vật để cho người ta soi là nghĩa đen, nói cái khuôn phép để cho người ta theo là nghĩa bóng.*

Nghịch

Nghịch. Chơi đùa trái lề phép. *Học trò nghịch.*

Nghịch-ngợm. Cứng nghĩa như « nghịch ».

Nghịch 逆. Ngược, trái với thuận: *Nghịch m恁. Nghịch cảnh.*

Nghịch-cảnh ○ 境. Hoàn-cảnh không thuận lợi: *Chẳng may gặp phải nghịch-cảnh khó làm ăn.* || **Nghịch-đảng ○ 黨.** Đảng phản-nghịch chính-phủ: *Nghịch-đảng đầy loạn.* || **Nghịch m恁, Trái m恁:** *Đồi phong bụi làm nghịch m恁.* || **Nghịch-phong ○ 風.** Gió ngược: *Thuyền gặp nghịch-phong không tiến được.* || **Nghịch-tặc ○ 賊.** Giặc phản-nghịch: *Tiêu-trù nghịch-tặc.* || **Nghịch-tử ○ 子.** Con ngỗ-nghịch đối với cha mẹ: *Không trời đất nào dung quân nghịch-tử.* || **Nghịch-tử ○ 死.** Chết một cách không chính-đáng: *Làm ác thì hay bị nghịch-tử.* || **Nghịch-thần ○ 罪.** Bè-tội phản-chúa: *Hồ Qui-Lý là nghịch-thần nhà Trần.*

Nghiêm

Nghiêm 嚴. 1. Đoan-trang chính-định: *Thầy nghiêm.* — 2. Chặt-chẽ riết-róng: *Quân-luật rất nghiêm.* — 3. Tiếng gọi tôn người cha: *Nhờ trời nghiêm từ tôi còn mạnh cù.*

Nghiêm - cẩn ○ 謹. Nghiêm trang cẩn-thận: *Canh-phóng nghiêm-cẩn.* || Nghiêm-chỉnh ○ 整. Nghiêm-trang tề-chỉnh: *Đứng ngồi nghiêm chỉnh.* — *Hàng ngũ nghiêm chỉnh.* || Nghiêm - đường ○ 堂. Tiếng gọi tôn người cha: *Theo nghiêm đường mở ngõi hàng Lâm-chi* (K). || Nghiêm - huấn ○ 訓. Lời dạy của cha: *Thấy lời nghiêm huấn rành-rành* (K). || Nghiêm-mật ○ 密. Nghiêm-trọng chu-mật. Tuần-phóng nghiêm-mật. || Nghiêm-minh ○ 明. Nghiêm - ngọt rõ-ràng: *Luật-lệnh nghiêm-mật h.* || Nghiêm-ngặt, riết-róng, cẩn-mật: *Tuần-phóng nghiêm-nhặt.* || Nghiêm-nghị ○ 累. Nghiêm - trang, cương - nghị: *Tinh người nghiêm-nghị.* Giáng mặt nghiêm-nghị. Ngoài mặt nghiêm-nghị mà trong bụng khoan-hoa. || Nghiêm-phụ ○ 父. Người cha nghiêm: *Có nghiêm-phụ tất có hiếu-tử.* || Nghiêm-sư ○ 師. Ông thầy nghiêm: *Nhờ được nghiêm-sư dạy dỗ mà thành tài.* Nghiêm-trang ○ 儀. Nghiêm-chỉnh doan-trang: *Dáng-mạo nghiêm-trang.* || Nghiêm-trọng ○ 重. 1. Nghiêm-trang oai-trọng: *Tinh người nghiêm-trọng.* 2. Nói về cái tinh-thể phải lo sợ cẩn-thận: *Tinh-thể ở biên-thủy nghiêm-trọng lâm.*

VĂN-LIỆU. — *Lập-nghiêm ai dám tới gần, Bởi quan đùa đòn cho dân nô nhὸn* (Ph-ng). — *Chốn nghiêm thâm-thẳm, một mình ngồi* (thơ con cộc). — *Chơi cho thẳng trống long bồng, Rồi ra ta sẽ lấy chồng lập-nghiêm* (C-d).

Ngiêm 儉. Tên một họ.

Nghiêm

Nghiêm, Tập thử, sắp sẵn: *Nghiêm quân kiệu. Nghiêm linh. Nghiêm dao* để đánh kẻ trộm.

Nghiêm

Nghiêm 儉. Chứng-chắc (không dùng một mình).

Nghiêm-nhiên. ○ 然. Nói cái dạng bộ chứng-chắc, đường-bê, vững-vàng, không chuyễn-dộng: *Ngoài nghiêm-nhiên. Nghiêm-nhiên một dũng anh-hào.* Nói thế mà cứ nghiêm-nhiên không chuyễn-dộng.

Nghiêm

Nghiêm 驕. 1. Ngầm, suy xét: *Khám-nghiêm* ám mạng. Nhà triết-học suy-nghiêm sự-lý. — 2. Chứng thực: Môn thuỷ kinh-nghiêm. Chiêm-bao thế mà nghiêm.

Nghiên

Nghiên. Đò dùng trong văn-phòng, đẽ mài mực: *Nghiên-dá.*

VĂN-LIỆU. — *Đay đem nghiên bút, tay đẽ bốn câu* (N-d-m). — *Áo nghiên già bút vầy vui* (B-c). — *Bút nghiên tay giỏi nghiên dung con nhà* (Nh-d-m).

Nghiên 研. Nghiên (không dùng một mình).

Nghiên-cứu ○ 究. Nghiên-ngầm suy-xét: *Nghiên-cứu triết-học.*

VĂN-LIỆU. — *Nghiên-tinh đanh-tử* (T-ng).

Nghiên 妍. Đẹp (không dùng một mình).

Nghiên-xuy ○ 媚. Đẹp xấu, Nghĩa bóng: *Hay dở: Phản-biệt nghiêm-xuy.*

Nghiên

Nghiến. Thủ gỗ dán: *Thớt làm bằng gỗ nghiêm.*

VĂN-LIỆU. — *Có ngày thớt nghiêm, với dao phay.*

Nghiến. 1. Cắn sit hai hàm răng lại mà đưa đi đưa lại: *Nhiến răng nghiêm lợi.* Một nghiêm gỗ. Nghĩa rộng: Tức khắc, xong đứt ngay: *Nuốt nghiêm, đẻ nghiêm xuống.* — 2. Nói vật gì nặng và sắc đẽ chẹt, làm cho vật khác đứt ra hay tan ra: *Xe hỏa nghiêm chết người.* Nghĩa bóng: Nói cay nói độc làm cho đau-dớn: *Vợ nghiêm chồng.*

VĂN-LIỆU. — *Nghiến răng bẻ một chữ đồng làm hai* (K). — *Máu ghen ai cũng chau mày nghiêm răng* (K). — *Nghiến răng động chín phuong trời* (Trè cúc).

Nghiên

Nghiến. Tân nhỏ ra: *Nghiến hạt tiêu.* Nghiến thuốc. Nghĩa bóng: Học tập rất tinh rất thông: *Nghiến nghĩa sách.* Nghiến văn cũ.

Nghiến - ngầm. Cũng như nghĩa bóng chữ «nghiến»: *Nghiến-ngầm văn bài.*

VĂN-LIỆU. — *Nghe con than khóc ruột như dao nghiêm* (L-V-T). — *Sớm nghiêm kinh-sử, tối bàn văn-chương* (Ph-tr).

Nghiện

Nghiện. Ham mê thành thói quen khó bỏ được: *Nghiện thuốc-phện.*

Nghiện-ngập. Cũng nghĩa như «nghiện»: *Nghiện-ngập thuốc xái.*

Nghiêng

Nghiêng. Lệch về một bên, không ngay: *Nghiêng đầu. Cái bàn để nghiêm.* Nghĩa bóng: Xiêu, chuyền: *Tấm lòng chúc-nữ vì chàng mà nghiêm* (L-V-T).

Nghiêng-lòng. Xiêu lòng: *Lời nói làm cho nghiêm lòng.* || Nghiêng-nướt. Nói sắc đẽ làm cho mất nướt: *Dung nhan nghiêm nướt.* || Nghiêng-nghiêng. Hơi nghiêm: *Hiển là gác bóng nghiêm-nghiêng* (K). || Nghiêng tai. Lắng tai đẽ nghe: *Nghiêng tai nghe tiếng đàn hay.* || Nghiêng thành. Cũng nghĩa như nghiêm nướt: *Có cái sắc đẽ nghiêm thành.*

Nghiệp

Nghiệp. 業. I. 1. Nói chung về của cải ruộng đất của một người hay một nhà: *Cơ-nghiệp, sản-nghiệp.* — 2. Công việc hiền-hách của một đời người: *Sự-nghiệp. Công-nghiệp. Đẽ-ngh-iệp.* — 3. Nghề chuyên làm suốt đời đẽ sinh-nhai: *Nghiệp nông. Con nối nghiệp cha.* — 4. Nói về việc đã làm rồi, đã thành rồi: *Nghiệp dì.*

Nghịp-chủ ○ 主. Chủ một cái sản nghiệp : *Nghịp chủ một xuồng to.* || Nghịp-dĩ ○ 已. Nói sự đã có, đã xảy ra rồi : *Sự đã nghịp-dĩ thể rồi thì dành vây.* || Nghịp-kinh ○ 經. Nói sự đã có nhiều lần rồi : *Nghịp-kinh sức cấm mà vẫn không tuân.* || Nghịp-sur ○ 師. Ông thầy dạy mình học cho thành nghề : *Học-trò khi hiền đạt phải nhớ ơn nghịp-sur.*

VĂN-LIỆU. — *Chắc là cháu nối nghiệp ông lèo gì.* (H-Chù). — *Muôn năm đê nghiệp ngai vàng cho ai* (H-Chù). — *Anh em liệu dãy giốc lòng nghiệp nho* (Nh-Đ-M).

II. Cái mà tự mình gây ra làm cái nhân đê sau chịu lấy cái báo. (Tiếng nhà Phật) : *Nghịp-báo. Ác-nghịp Tội-nghịp.*

Nghịp-báo ○ 報. Sự báo-ứng bởi cái nghiệp mà ra : *Kẻ làm ác phải chịu nghiệp-báo.* || Nghịp-căn. ○ 根. Cái gốc rễ sinh ra cái nghiệp - báo : *Tạo ra nghiệp - căn thì phải chịu quả-báo.* || O 痘. Sự mờ ám bởi cái nghiệp mà ra : *Tu cho thoát khỏi nghiệp - chướng.* || Nghịp - duyên ○ 缘. Cái nghiệp với cái duyên, nghĩa là cái duyên nuôi cái nghiệp gây thành ra cái quả-báo : *Nghịp duyên cản lại nhắc đi còn nhiều* (K).

VĂN-LIỆU. — *Đã mang lây nghiệp vào thân, Cứ gดđng trách-lận trời gần trời xa* (K). — *Xét trong tội-nghịp Thúy Kiều, Mắc điều tình-áy, khỏi điều-tà-dám.* (K). — *Lại là nghiệp-chướng, lại là nợ duyên.* (Tr. Thi).

Nghịt

Nghịt. Khát khe, riết-róng ; *Mẹ ghê nghịt với con chồng.*

Nghịt-ngã. Cũng nghĩa như « nghịt ». || Nghịt-ngọng. Cũng nghĩa như « nghịt ».

Nghịt 蔡. Mầm mống : *Ác-nghịt.* — *Oan-nghịt.*

VĂN-LIỆU. — *Tội-sinh oan-nghịt vì đâu* (H. Chù). — *Cũng là oan-nghịt chí đây* (K). — *Một dạo oan-nghịt cắt dây phong-trần* (K).

Nghiêu

Nghiêu 美. Tên một ông vua nhân-đức đài thượng cõi nước Tàu : *Đền Nghiêu rủ áo thong-dong* (H. Chù).

Nghiêu-khé 跪蹊. Thường đọc làm là nghiêu-khé. Gò-ghè, không phẳng. Nghĩa bóng : Ngoặt-nghéo khó khăn : *Việc ấy nghiêu-khé khó làm.*

Nghìn

Nghìn. Số đếm, mươi trăm. Cũng nói là ngàn.

VĂN-LIỆU. — *Nghìn thu bạc mệnh một đời tài-hoa* (K). — *Muôn binh, nghìn trường hối đồng lầy oan* (K). — *Nghe ra muôn thảm nghìn sầu lầm thay* (K). — *Dẫu vàng nghìn lạng đê cưỡi một khi* (C-o). — *Hóa nhì thảm-thảm nghìn trùng* (Nh-Đ-M).

Nghìn-nghịt. Xem « nghít-nghịt ».

Nghinh

Nghinh. Xem « nghênh ».

Nghinh

Nghinh. Xem « nghênh ».

Nghít

Nghít. Cũng nghĩa như « nghịt ». Nói về sắc xanh : *Xanh nghít.*

Nghit

Nghit. Đặc kín : *Đen nghit. Đỏng nghit.*

Nghit-nghit. Thường nói là « nghìn-nghit ». Cũng nghĩa như « nghịt » : *Đám hội đông nghìn-nghit.*

Ngo

Ngo/ngoe. Cụ-a-cậy : *Con dán ngo - ngoe. Mời ốm khỏi dã ngo - ngoe.*

Ngó

Ngó. Mầm non ở loài cù, loài rau mọc ở dưới nước lén : *Ngó sen, Ngó cần.*

VĂN-LIỆU. — *Sen ngó, đào tơ. — Trắng nhơ ngó cần.* — *Dãu lia ngó ý, côn vương tơ lòng* (K). — *Đào tơ, sen ngó xanh-xanh, Ngọc lành còn đợi giá lành đẹp duyên* (C-d).

Ngó. Đề mắt nhìn : *Đứng trong cửa sổ ngó ra. Việc ấy đê lâu không ngó đến.*

VĂN-LIỆU. — *Đánh chó, ngó chúa* (T-ng).

Ngó-ngoáy. Động đậy : *Tay chân ngó-ngoáy luôn.*

Ngò

Ngò. Rau mùi : *Cây rau ngò.*

Ngò

Ngò. Mờ, không đóng : *Đề ngò cửa. Birtc thư đê ngò.* Nghĩa rộng : Không cần giấu-giếm : *Ăn ngò. Lấy ngò.* Nghĩa bóng : Bày tỏ : *Ngò lời, ngò ý.*

VĂN-LIỆU. — *Cửa sài vửa ngò then hoa* (K). — *Sự lòng ngò với băng-nhân* (K). — *Tâm lòng xin ngò, chát lời xin thưa* (Nh-Đ-M). — *Ăn trầu thì ngò trầu ra, Một là thuốc độc, hai là mặn với* (C-d).

Ngó

Ngó. Còng ngoài đường đi vào trong khu nhà ở : *Đóng ngó.* Nghĩa rộng : Lối đi vào trong khu nhà người ta ở : *Ngó hẻm.*

VĂN-LIỆU. — *Thông lỗ ngô-ngàng.* — *Cửa phù-ván đê ngoài ngô.* — *Ma nhà chưa lỗ, ma ngô đã hay.* — *Trong nhà chưa lỗ, ngoài ngô đã hay* (T-ng). — *Ngựa ai buộc ngô ống cai, Hoắn ai mà lại ở tai bà nghè* (C-d). — *Hoà chào ngô hạnh, hương bay dặm ph่าน* (K). — *Tan sương đầu ngô, vén mây giữa trời* (K).

Ngô-hầu. Sắp sửa có, gần được, họa là mới được ; *Cố học ngô hầu có ngày thành đạt.*

VĂN-LIỆU. — *Định ngày tiễn-thảo ngô-hầu an biển* (Nh-Đ-M).

Ngo

Ngo 牛. Chữ thứ bảy trong thập-phí-chí: Năm-ngo, luối ngo. Thường dùng để chỉ hướng nam hay là giữa trưa: Giờ ngo Hướng ngo.

Ngo-môn ○ 𠂇. Cửa chính vào điện nhà vua trông về hướng nam.

VĂN-LIỆU. — Mưa chalendar qua ngo, gió chalendar qua mùi (T-ng).

Ngo-ngoay. Cưa cậy: Đánh con rắn cắn ngo-ngoay chưa chết.

Ngoa

Ngoa 諺. Biết-dặt thêm-thắt, không đúng sự thực: Nói ngoa. Đồn ngoa.

Ngoa-ngôn ○ 言. Lời nói ngoa: Dùng tin nhũng lời ngoa-ngôn.

Ngoa. Nói về sự ăn mặc lố-lăng: Ăn mặc ngoa.

Ngoa-ngoét. Cũng nghĩa như « ngoa ».

Ngoa

Ngoa 痘. Ngói: Thợ ngoa.

Ngoa

Ngoa 瘡. Năm (không dùng một mình): Ngoa bệnh.

Ngoa-bệnh ○ 痘. Đầu năm một i ơi: Mấy hôm nay ngoa bệnh không đi lại được.

Ngoa-tâm 瘡蠶. Cái lăn nồi & mi dưới mắt: Dày nơi ngứ-vĩ, cao nơi ngoa-làm. (Tr-th).

Ngoa-triều 瘡朝. Tên người ta đặt ra để gọi một ông vua đời Tiền-Lê, có bệnh phải nằm mà thị triều.

Ngoac

Ngoac. Há to miệng ra mà nói: Đã có lỗi còn ngoac miệng ra mà cãi.

Ngoach

Ngoach. Vạch bậy: Viết ngoach cho chóng xong.

Ngoach-ngoac. Nói về viết lếu-láo không ngay - ngắn: Viết ngoach-ngoac không thành chử.

Ngoai

Ngoai. Xoắn mũi dây lại nhiều lần cho chặt: Ngoai mũi dây cho chặt. Nghĩa rộng: Lần, hận: Bị kiện nhiều ngoai.

Ngoai-ngoai. Xem « ngoái-ngoái ».

Ngoái

Ngoái. 1. Quay cổ lại: Ngoái cổ lại mà trông. — 2. Nói về năm vừa qua: Hoa đào năm ngoái con cười giờ đông (K).

Ngoài

Ngoài. Nói phia ở đằng trước, bề mặt, đối với phia trong: Ngoài cửa. Ngoài đường. Nghĩa rộng: Nói cái gì phô-diển ra ở mặt trước: Cái đẹp bề ngoài. Nhảm-nghĩa bề ngoài.

Ngoài ra. Trừ ra ngoài: Gạo là một nông-sản chính của nước Nam, ngoài ra còn ngô, khoai, đậu, v.v.

VĂN-LIỆU. — Trong ấm, ngoài êm (T-ng). — Nói bỏ ngoài tai (T-ng). — Trong anh em, ngoài cò bạc. — Trong dom-dom, ngoài bó đuốc (T-ng). — Có mồi thì nói cũ ra, Mồi để trong nhà, cũ để ngoài sân (C-d). — Thiền quang chín chục, dã ngoài sáu mươi (K). — Ngoài ra ai lại tiếc gì với ai (K). — Ý cũng rắp ra ngoài đào chū (C-o).

Ngoại

Ngoại 外. 1. Ngoại : Ngoại quốc. Ngoại hóa. — 2. Tiếng chỉ họ bên nhà mẹ: Họ ngoại. Ngoại-gia.

Ngoại-cảm. ○ 感. 1. Cảm cái khi độc ở ngoài mà thành bệnh: Bệnh ngoại-cảm dễ chữa. — 2. Cảm-xúc sự vật gì ở ngoài: Do ngoại cảm mà phát-minh ra được một lý thuyết. || Ngoại-diễn. ○ 延. Nói về ý nghĩa lan rộng ra ngoài: Cái luận thuyết này có ngoại-diễn rộng lắm. || Ngoại-đạo ○ 道. Đạo phù-thủy dùng phép sai-khiến ám-binh: Tu ngoại-đạo nhiều người: cao tay. — 2. Tiếng nhà Phật dùng để gọi các đạo khác. || Ngoại-gia ○ 家. Họ bên mẹ: Ngày xưa sinh nhật ngoại-gia (K). || Ngoại-giao ○ 交. Việc giao-thiệp với nước ngoài: Việc ngoại-giao nhiều nỗi khó-khăn. || Ngoại-hóa ○ 貨. Hàng hóa của nước ngoài: Tiêu-thụ ngoại-hóa. || Ngoại-khoa ○ 科. Khoa thuốc riêng chữa các bệnh ngoài da: Ông thầy chữa ung-nhọt là thầy ngoại-khoa. || Ngoại-ngạch ○ 頓. Ngạch ngoài, không phải ngạch chính: Thuế ngoại-ngạch. Viên chức ngoại-ngạch. || Ngoại-niệm ○ 任. Ra làm quan ở ngoài kinh-đô: Vàng ra ngoại-niệm Lâm-chi (K). || Ngoại-quốc ○ 國. Nước ngoài: Người ngoại-quốc. || Ngoại-tình ○ 情. Nói người đàn bà có chồng mà dan-diu vụng trộm với người ngoài: Đàn bà có ngoại-tình. || Ngoại-tồ ○ 祖. Ông ngoại. || Ngoại-tộc ○ 族. Họ ngoại. Ngoại-tôn ○ 係. Châu ngoại. || Ngoại-thích ○ 戀. Họ nhà vợ. || Ngoại-vật ○ 物. Vật ở ngoài thân mình: Tiền tài là ngoại vật. || Ngoại-vụ ○ 務. Một bộ trong nội-các, chủ trương việc ngoại-giao.

VĂN-LIỆU. — Nội già, ngoại vien. — Nội thương, ngoại cảm. — Nội ấm, ngoại đồ. — Cháu bà nội, tôi bà ngoại. (T-ng). — Sứ này đã ngoại thập niên (K). — Chu-toàn trong ngoại mười năm (Nh-đ-m).

Ngoam

Ngoam-ngoáp. Xem « ngoáp-ngoáp ».

Ngoạm

Ngoạm. Cắn mạnh một miếng to: *Con chó ngoạm vào chân. Ngoạm hết nửa cái bánh.*

Ngoan

Ngoan. 1. Có nét-na, dẽ bảo: *Đứa bé này ngoan. Cô gái ngoan.* — 2. Khôn-khéo: *Đã khôn, lại ngoan.*

Ngoan đạo. Sùng đạo. || **Ngoan-ngoân.** Cũng nghĩa như « ngoan ».

VĂN-LIỆU. — Không chồng mà chưa mới ngoan, Có chồng mà chưa thể gian đã thường (C-d). — Vìa khôn, vira ngoan, đã vira làm đĩ, lại loạn cáo làng (C-d). — Tay không mà nỗi cơ đồ mới ngoan (C-d).

Ngoan. 積. Bướng, dở: *Đã ngu lại ngoan.*

Ngoan-dân. ○ 民. Dân bướng: *Ngoan dân khó cai-trị.* || **Ngoan-ngạnh.** ○ 雙. Bướng-bỉnh gai ngạnh: *Làng này có nhiều người ngoan-ngạnh.*

Ngoạn

Ngoạn 積. Xem, ngâm, lấy làm thích: *Ngoạn cảnh. Ngoạn mục.*

Ngoạn-mục ○ 目. Thích mắt: *Đồ tràn-thiết trông ngoạn mục,*

Ngoang

Ngoang-ngoảng. Nói về đồ vật trông khuyết đi nhiều: *Đồ hàng mắt ngoang-ngoảng.*

Ngoành

Ngoanh. Xem « nganh ».

Ngoao

Ngoao. Tiếng mèo kêu.

Ngoáo

Ngoáo. Vật tưởng-tượng, đặt ra để dọa trẻ con.

Ngoáp

Ngoáp. Nói mồm con cá há ra mím lại luôñ-luôñ để hớp không-khí: *Con cá bắt trong đồ ra hãi còn ngoáp chưa chết.*

Ngoáp-ngoáp. Thường nói là « ngoam-ngoáp ». Nói miệng há to ra: *Miệng há ngoáp-ngoáp.*

Ngoat

Ngoat. Chữ nguyệt nói tránh ra.

Ngoay

Ngoay-ngoây. Xem « ngoây-ngoảy ».

Ngoáy

Ngoáy. Đâm sâu vào mà khua: *Ngoáy tai. Ngoáy mũi.* Nghĩa rộng: Viết thoảng cho chóng xong: *Ngoáy cho chóng xong bài đề di chơi.*

Ngoày

Ngoày. Quay mình đi một cách giận-dữ: *Nói thế mà nó đã ngoày ra đi liền.*

Ngoày-ngoày. Thường nói là « ngoay-ngoày ». Cũng nghĩa như « ngoảy »: *Ngo้าย-ngo้าย bỗn*.

VĂN-LIỆU. — *Ngoay-ngoagy như bà quẩy lòn (T-ng). — Ngoay-ngoagy như gái dẵn chồng ốm (T-ng).*

Ngoắc

Ngoắc. Mắc vào: *Ngoắc cái áo vào mắc.*

Ngoắc

Ngoắc. Dùng bút mà vạch cong một cái để đánh dấu chõ thêm vào một chữ hay nhiều chữ: *Ngoắc thêm vào mấy chữ.*

Ngoắn

Ngoắn-ngoéo. Cong queo: *Ngoắn-ngoéo khúc rắn. Đường đi ngoắn-ngoéo.*

Ngoẳng

Ngoẳng. Vạch cong một cái: *Ngoẳng đi, ngoẳng lại.*

Ngoắt

Ngoắt. 1. Vầy: *Lấy tay mà ngoắt nhau lại. Chó ngoắt đuôi.* — 2. Đi dẽ ngang: *Đến ngả tư rồi ngoắt sang bên phải.*

Ngoắt-ngoéo. Cong queo không thẳng: *Đường đi ngoắt-ngoéo. Tính ngiri ngoắt-ngoéo.*

Ngoặt

Ngoặt-ngoéo. Mềm yếu không đứng thẳng được: *Cành cây ngoặt-ngoéo. Thằng bé còm đứng ngoặt-ngoéo.*

Ngóc

Ngóc. Ngõng cao đầu lên: *Ở dưới nước ngóc đầu lên.*

Ngoc đầu. Ngõng cao đầu lên. Nghĩa bóng: Hưng khởi lên được: *Làm ăn không ngóc đầu lên được. Bị đe nén không ngóc đầu được.*

Ngóe. Ngâ, ngách: *Đi ngóc nǎo mǎl.*

Ngóc-ngách. Đường ngã ngoắt-ngoéo: *Đường riềng ngóc-ngách không biết đầu mà lim.*

Ngọc

Ngọc 玉. Thủ đá quý có sắc bóng sáng: *Ngọc liêu. Ngọc thạch. Nghĩa rộng: Nói các thứ hạt châu ở loài vật sinh ra: Ngọc rắn. Ngọc rết. Nghĩa bóng: Nói cái gì quý giá: Ngọc lò. Ngọc què.*

Ngọc-bội ○ 玉. Đồ đeo bằng ngọc, chỉ những người dực-hạnh tốn-quí: *Chẳng săn ngọc-bội, cũng phường kim-môn.* (K). || Ngọc-đường ○ 堂. Đền nhà vua, chỗ các quan văn-học được vào: *Thanh-giá ngọc-đường.* || Ngọc-hành ○ 行. Tiếng gọi cái dروع-vật. || Ngọc hoàng ○ 皇. Tiếng các nhà đạo-giáo gọi đấng chủ-tề trên trời. || Ngọc-khuyết ○ 闕. Cửa nhà vua: *Ngọc-liệu.* Thủ ngọc-thạch sắc trắng đục: *Bộ chén ngọc-liệu.* || Ngọc-lộ ○ 輜. Xe nhà vua đi. || Ngọc-nữ ○ 女. Tiếng bên đạo-giáo gọi người con gái nhỏ đứng hầu Ngọc-hoàng. || Ngọc-thạch ○ 石. Thủ đá quý, thường có sắc xanh lục. || Ngọc-quế ○ 桂. Thủ quế tốt: *Ngọc quế tinh Thanh.* || Ngọc-thè ○ 體. Tiếng gọi tôn thân thiêng người khác: *Ngọc-thè khang-cường.* || Ngọc-thò ○ 兔. Con thỏ ngọc. Tiếng văn-chương, chỉ mặt trắng. || Ngọc-thực ○ 食. Cơm gạo: *Không nên phao-phí của ngọc-thực.*

VĂN-LIỆU. — Ngọn đèn thấp-thoáng bóng trắng, Ai đem người ngọc thung-thăng chốn này (C-d). — Trót đà ngọc ướt, vàng thè, Dẫu rằng cách trở sơn-khê cũng liều (C-d). — Khen tài nhả ngọc, phun chau (K). — Cũng liều ngọc nát, hoa tàn mà chí (K). — Khi trướng ngọc, lúc rèm ngà. (C-d).

Ngoe

Ngoe. Cẳng con cua.

Ngoe. Tiếng trẻ mới đẻ khóc thét lên: *Khóc ngoe khi mới lọt lòng.*

Ngoe-ngoây. Nói về cái bộ con chó vẫy đuôi: *Chó ngoe-ngoây đuôi.*

Ngoe-ngoé. Xem « ngoe-ngoé ».

Ngoe-ngoét. Cũng nghĩa như « ngoe-ngoắt ».

Ngóe

Ngóe. Loài nhái nhỏ: *Sang Lào ăn mắm ngóe,*

Ngóe. Cũng nghĩa như « ngoe »: *Mới sinh ra thì đã khóc ngóe, Đời có vui sao chẳng cười khì.*

Ngóe-ngoé. Thường nói là ngoe-ngoé. Cũng nghĩa như « ngoé ».

Ngoem

Ngoem-ngoém. Xem « ngoém-ngoém ».

Ngoém

Ngoém. Nói cái bộ ăn nghiến-ngấu mau hết: *Ăn ngoém hết cả cái bánh.*

Ngoém - ngoém. Thường nói là ngoem - ngoém. Cũng nghĩa như « ngoém ».

Ngoèm

Ngoèm. Do tiếng ngoém nói tránh ra.

Ngoen

Ngoen-ngoén. Xem « ngoén-ngoén ».

Ngoén

Ngoén-ngoén. Nói bộ mặt trơ không biết ngượng: *Mắng như tát nước vào mặt mà vẫn cứ ngoén-ngoén.*

Ngoeo

Ngoeo. Tiếng mèo kêu.

Ngoéo

Ngoéo. Móc vào, queo vào: *Ngoéo chân nhau cho ngã.*

Ngoéo

Ngoéo. Chết đứt: *Chết ngoéo.*

Ngoéo

Ngoéo. Vây, queo đít: *Ngoéo cõi. Cột nhà ngoéo.*

Ngoét

Ngoét. Cũng nghĩa như hoẹt.

Ngoi

Ngoi. Ngóe đầu lên, rướn súc mà đưa mình đi: *Trẻ con mới biết ngoi. Con dun ngoi trên mặt đất.*

Ngoi-ngoóp. Bờ lên dần-dần: *Ngoi-ngoóp mãi mới lên đến sườn núi. Ngoi-ngoóp mãi mới lên được bậc cao.*

VĂN-LIỆU. — *Lặn ngoi, ngoi nước* (T-ng).

Ngói

Ngói. Phiến đất nung chín, dùng để lợp nhà: *Nhà gõ lợp ngói.*

Ngói-bờ. Thủ ngói cong khum-khum dùng để lợp bờ, lợp nóc nhà. || **Ngói-chiếu.** Ngói phẳng để lót ở dưới mái ngói: *Ngày xưa lợp nhà phải có ngói chiếu.* || **Ngói mầu** hay **ngói móe.** Thủ ngói một đầu có mầu để móc vào rui. || **Ngói ống.** Thủ ngói tròn hình như cái ống: *Mái đèn lợp ngói ống.*

VĂN-LIỆU. — *Nhà ngói cây mít. Thủa cơ trúc chè, ngói tan* (K). — *Năm tòa nhà ngói, bốn tường đá xây* (Ph-H). — *Nhà anh cột gỗ kèo tre. Trên thi lợp ngói, dưới che màn-mành* (C-d).

Ngói. (chim). Thủ chim thuộc loài bò-câu, sắc lông giống như sắc viền ngói.

VĂN-LIỆU. — *Chim ngói múa thu, chim cu múa hè* (T-ng).

Ngòi

Ngòi. Đường nước nhỏ chảy trong làng, trong ruộng: *Tát ngói bắt cá.*

VĂN-LIỆU. — *Ở bờ, vào ngói* (T-ng).

Ngòi. 1. Vật chuyền lửa để bắt vào thuốc súng, thuốc pháo: *Ngòi hỏa mai. Ngòi pháo.* — 2. Ngọn, chót

cây bút: *Ngòi bút sắt, gòi bút cùn.* — 8. Đầu nhọn tói ra vun-vút: *Đầu đanh có ngòi. Ông có ngòi.* Nghĩa bóng: Mầm mống: *Ngòi loạn.*

VĂN-LIỆU. — *Pháo tilt ngòi.*

Ngòi

Ngòi. Trông mong: *Bài thi làm sai, dìng ngòi đỗ.*

Ngom

Ngom-ngóm. Xem « ngóm-ngóm ».

Ngom-ngóp. Xem « ngóp-ngóp ».

Ngóm

Ngóm. Nói bộ già lầm: *Già ngóm.*

Ngòm

Ngòm. Nói sắc đen tối hay vị đắng quá: *Mây đen ngòm. Thuốc đắng ngòm.*

Ngòm

Ngòm. Ngòi dày: *Đang nầm, ngòm dày.*

Ngòm-ngóm. Thường nói là « ngom-ngóm ». Cũng nghĩa như « ngóm »: *Ngòi ngòm-ngóm giữa giường.*

Ngòm. Cũng nghĩa như « ngoéo »: *Chết ngòm.*

Ngòm

Ngòm-ngo. Dòn nom muốn ăn, muốn lấy: *Ngòm-ngo của người.*

Ngon

Ngon. Nói thứ ăn có vị khoái-khassel: *Đồ ăn ngon.* Nghĩa rộng: Nói về cái gì làm cho người ta ưa thích, hay là được hưởng-thụ dễ-dàng: *Trông ngon mắt. Làm việc ấy ngon lắm.*

Ngon-lành. Nói thức ăn khoái-khassel mà không hu-hỗng: *Đồ ăn ngon lành.* Nghĩa bóng: Dễ-dàng, nhẹ-nhàng không khó nhọc: *Làm việc ấy rõ thật ngon lành.* || Ngon mắt. Thích mắt: *Đóa hoa hồng trông ngon mắt.* || Ngon-ngo. Ngon và ngọt. Nghĩa bóng: Dịu-dàng, êm-ái: *Dỗ ngon-ngo,* || Ngon-ơ. Ngon lầm: *Con bài ăn ngon-ơ. Làm việc ngon-ơ.*

VĂN-LIỆU. — *Của ngon vật lạ.* — Nói ngon nói ngọt. — *Chả chả ngon nhà nhiều con cưng hết.* — *Miệng ngon đánh ngã bát đầy.* — *Đắng cay cũng phải nuốt đi.* Ăn thì ăn vący ngon gì mà ngon (C-d). — *Mùi hoặc-lé thanh-dạm mà ngon (C-o).*

Ngòn

Ngòn. Phần ở đầu bàn chân bàn tay chĩa ra, có thể cử-dộng được: *Ngón tay, ngón chân.* Nghĩa bóng: Mánh khẽ riêng: *Ngón chơi. Ngón đàn.*

Ngón tay cái. Ngón tay to và ngắn nhất trong năm ngón, có hai đốt. || Ngón tay trỏ. Ngón tay cạnh ngón cái, dùng để chỉ trỏ. || Ngón tay út. Ngón tay bé nhất trong năm ngón.

VĂN-LIỆU. — *Trỏ tay năm ngón.* — *Năm ngón tay có ngón dài, ngón ngắn (T-ng).* — *Bốn dây dỗ máu năm đầu ngón tay (K).* — *Thong-dong lai hỏi ngón đàn ngày xưa (K).* — *Lục-nhâm, lục-giáp ngón nào chẳng hay (L-V-T).*

Ngón. Thủ cây lá có chất độc.

Ngòn

Ngòn. Tiếng trợ-nữ, theo sau tiếng đỗ, trả sắc đỗ nhiều: *Quân kéo đỗ ngòn.*

Ngòn-ngo. Xem « ngo-ngo ».

Ngòn

Ngòn-ngo-en. Nói dáng cười toét miệng: *Nói cười ngòn-ngo-en.*

Ngòn

Ngòn. 1. Phần chót: *Ngòn cây tre.* Nghĩa rộng: Cái gì có chót nhọn: *Ngòn bút, ngòn đèn, ngòn lửa.* — 2. Luồng lối: *Ngòn gió, ngòn sóng.*

VĂN-LIỆU. — *Đom đó ngọn tre.* — *Đầu sông, ngọn nguồn.* — *Bước lăn theo ngọn tiêu khé (K).* — *Dầu-dầu ngọn cỏ nứa vàng nứa xanh (K).* — *Ngọn đèn trông suốt trường huynh hắt-hiu (K).* — *Phải dò cho đến ngọn nguồn, dây sông (K).* — *Gạn-gùng ngọn hồi, nganh tra (K).* — *Sâu lén ngọn ải, oán ra cửa phòng (Ch-Ph).* — *Trận nhàn chép nhở, ngọn lan gảy buồn (H-T).*

Ngong

Ngong-ngoóng. Xem « ngóng-ngoóng ».

Ngóng

Ngóng. Nghèn cõi trông có ý mong đợi: *Con ngóng mẹ về chờ.*

Ngóng-ngoóng. Thường nói là « ngong-ngoóng ». Đợi chờ mông-mỗi: *Ngong-ngoóng đợi mãi chẳng thấy về.*

VĂN-LIỆU. — *Đêm năm canh trông ngóng lẩn lẩn (C-o)* — *Ngày thì ngóng gió, đêm thì trông sao (H-Ch).* — *Văn đệ tam viết đã xong rồi, Bảng đệ tú chưa ra còn ngóng (Phú thi hỏng).*

Ngòng

Ngòng-ngoéo. Công queo: *Chữ viết ngòng-ngoéo.*

Ngòng

Ngòng. Vươn cao lên: *Ngòng cõi lên.*

VĂN-LIỆU. — *Ngòng cõi cõi.* — *Cao chê ngòng, thấp chê lùn (T-ng).*

Ngồng

Ngồng. Trụ, mấu đẽ tra vào lỗ hổng mà quay đi quay lại : *Ngồng cối. Ngồng cửa.*

VĂN-LIỆU. — *Buug giữ trung-thần một ngồng ngay* (Tho-cô). — *Cửa siring sẻ tai, long đai gẩy ngồng* (T-ng).

Ngọng

Ngọng. Nói không đúng âm vì có tật ở lưỡi : *Một nhà ba con ngọng.* Nghĩa rộng : Nói không được rõ ràng hoạt-bát : *Ngọng gì mà chẳng nói được.*

Ngọng-nghịu. Cũng nghĩa như « ngọng ».

VĂN-LIỆU. — *Một đàn thằng ngọng đứng xem chuông,* Nó bảo nhau rằng ấy ái uông (Tho-cô).

Ngóp

Ngóp. Cắt đầu cắt cổ lên, ngoi lên : *Cá ngóp lên mặt nước.*

Ngóp-ngóp. Thường nói là ngom-ngóp. Cũng nghĩa như « ngóp ».

Ngót

Ngót. 1. Hao đi, sụt đi, lui xuống : *Nước sông đã ngót. Bệnh đã ngót.* Ăn đã ngót dạ. — 2. Gần đến, gần dày, gần đủ : *Sống ngót trăm tuổi. Tiêu ngót nghìn bạc.*

Ngót. Thủ cây có lá nhỏ, thường dùng để nấu canh.

Ngót

Ngót. Nói vị êm dịu như đường, như mật : *Cam ngọt. Chuối ngọt.* Nghĩa rộng : Êm dịu : *Nói ngọt. Dỗ ngọt.*

Ngót giọng. Êm giọng. || **Ngót-lịm.** Ngót lịm. || **Ngót-ngào.** Cũng nghĩa như « ngọt » || **Ngót-ngót.** Thường nói là ngòn-ngót. Hơi ngọt. || **Ngót xót.** Ngót lâm.

VĂN-LIỆU. — *Ngót như mía lùi. Mít ngọt chết ruồi.* — *Nói ngọt lợ đến xương* (T-ng). — *Ngót-ngào đầu lưỡi, mặn-mà lỗ tai* (Ph-Tr). — *Ngót-ngào có mệt, sai ngoa chura từng* (Tr-Th). — *Có phúc lấy được vợ già, Sạch cửa sạch nhà lại ngọt cơm canh* (Ph-ng).

Ngô

Ngô. Một loài trong ngũ cốc, bắp nhiều hạt. Cũng gọi là bắp : *Ngô nếp, ngô tè.*

VĂN-LIỆU. — Ông mảnh lúa ngô, bà cô đậu nành (T-ng).

Ngô 吾. Ta (không dùng một mình) : *Ngô-bối. Ngô-dạo.*

Ngô-bối. ○ 豐. Bọn chúng ta : *Cái trách-nhiệm ở cả ngô bối.* Ngô-đảng ○ 黨. Đảng của chúng ta : *Tiền đồ của ngô-đảng.* || **Ngô-đạo** ○ 道. Đạo của chúng ta : *Ngô-đạo chẳng bao giờ suy được.*

Ngô 榖. Tiếng gọi tắt cây ngô-đồng. Thủ cây cao lá to, gỗ dùng để làm đàn : *Thú vè lác-đắc lá ngô rơi.* Phượng đậu cành ngô.

VĂN-LIỆU. — *Nguyễn cho linh phượng đậu cây ngô-đồng.*

Ngô 吳. Tên một họ làm vua ở nước Nam về trước đời nhà Đinh.

Ngô-Quyền ○ 權. Tên ông vua khai-sáng ra nhà Ngô, dựng nền độc-lập cho nước Nam.

Ngô 吳. Tên nước Đông-Ngô đời Tam-quốc bên Tàu. Người An-na-ni thường dùng để gọi nước Tàu : *Bài cáo Bình-Ngô* của Nguyễn-Trãi.

VĂN-LIỆU. — *Gánh vàng đi dò sông Ngô* (C-d). — *Đường xa chờ ngại Ngô, Lào* (K). — *Thira con mà gả cho Ngô, cho Lào* (H Chử).

Ngô-công 蟻公. Con rết : *Tiếng eỏi lư-diệp, lá cờ ngô-công* (Nh-Đ-M).

Ngô-nghê. Trò bộ ngọt-ngàn : *Ăn nói ngọt-nghê. Ngô-nghê như mán dại.*

Ngò

Ngò. Ngày, dại : *Thằng ngò.*

Ngò

Ngò. Thủ rau thơm, một giống ở cạn, một giống ở nước : *Rau ngò. Bè ngò.*

Ngò. Trắng trợn, táo bạo : *Tinh ngò. Ăn nói ngò.*

Ngò-ngáo. Cũng nghĩa như « ngọt ».

Ngò

Ngò. 幺. Ngang-nghịch : *Ngò-nghịch.*

Ngò-nghịch ○ 逆. Ngang-trái, ngạo - ngược : *Sinh ra con ngò-nghịch.* || **Ngò-ngược** ○ 處. Cũng nghĩa như ngò-nghịch.

Ngò

Ngò. Lạ, trái thường : *Ăn mặc ngò.*

Ngò-nghinh. Khó-khỉnh : *Đứa bé trong ngò-nghinh.*

Ngò 遇. Gặp : *Ngò khi chủ nhà đi vắng.* Thường dùng rộng để nói sự bất kỳ xảy ra : *Ngò khi lai biển bất kỳ.*

Ngò cảm. Gặp phải khi trời độc cảm liêm vào mình mà đau : *Ra nắng gió ngò cảm.* || **Ngò-gió.** Gặp phải gió độc : *Uống rượu say không may ngò gió.*

VĂN-LIỆU. Anh hàng tương ngò. — *Bất kỳ nhi ngò* (T-ng).

Ngò 悅. Nghiền-ngâm, suy nghĩ lâu ngày mà thịnh-linh hật ra hiều rõ-ràng : *Giác ngò. Tỉnh ngò.*

Ngò-đạo. ○ 道. Hiểu rõ đạo-lý : *Tu-hành lâu ngày đã ngò-đạo.*

Ngộ 誤. Lầm (không dùng một mình).

Ngộ-mẫu ○ 謬. Xem mâu ngô. || Ngộ-hội ○ 會. Hiểu lầm: Ngộ-hội mà sinh mất lòng nhau. || Ngộ-nhận ○ 認. Nhận lầm: Ngộ nhận cái giả làm cái thực. || Ngộ-sát ○ 殺. Lầm lỡ mà làm chết người, không chủ ý giết: Tôi ngô sát không nặng bằng tội cố sát. || Ngộ-sự ○ 事. Lầm lỡ việc: Vì câu-thả mà làm ngô-sự.

Ngòc

Ngòc 呆. Ngu dại: *Ngu ngòc. Si ngòc.*

Ngòc-nghêch. Cũng nghĩa như « ngòc ».

VĂN-LIỆU. — Bảo cho những khách mà hồng, Thà hẫu quân-tử hơn chồng ngòc ngu (C-d). — Một đêm quân-tử nằm kè, Còn hơn thẳng ngòc vỗ-về trăm năm (C-d).

Ngòc

Ngòc-nghêch. Trò bộ lớn xác mà ngu dại: Chừng ấy tuổi mà ngòc-nghêch chẳng biết gì.

Ngòi

Ngòi. Chỗ ngồi của người có chức vị: *Ngòi vua. Ngòi thứ trong làng.* Nghĩa rộng: Nơi, chốn, vị-trí: *Ngòi hàng. Ngòi sao. Ngòi mả. Ngòi chùa.*

Ngòi báu. Ngòi vua. || Ngòi trời. Ngòi vua. || Ngòi thứ. Thứ bậc chỗ ngồi của những người có chức vị: *Tranh nhau ngồi thứ trong làng.*

VĂN-LIỆU. — Giờ ra thay báu, đổi ngồi (K). — Cũng ngồi mệnh-phụ đường-đường (K). — Đổi hình tì-thiếp, thay ngồi phi-lần (Nh-đ-m). — Tắc lòng e chưa xứng ngồi đồng sàng (Nh-đ-m).

Ngòi. Đầu tóc ở giữa đầu: *Rẽ đường ngồi.*

Ngòi. (Thợ). Thợ cạo.

Ngòi

Ngòi. Đặt đít vào chỗ nào: *Ngòi ghế, ngồi xe.* Nghĩa rộng: Yên vị ở một chỗ nào: *Ngòi tri-huyện. Ngòi dạy học. Ngòi tuần. Ngòi tú.*

Ngòi bệt. Cũng nghĩa như ngồi chệt. || Ngòi chéo mày. Ngòi vật chéo chân nọ sang chân kia: *Ngòi chéo mày trên xe.* || Ngòi chồm-bèp. Cũng nghĩa như ngồi chệt. || Ngòi chệt. Ngòi bệt đít xuồng mà co chân lại. || Ngòi chồm-hồm. Cũng nghĩa như ngồi xồm. || Ngòi dung. Ngòi không làm việc gì: *Ngòi dung mày tháng nay không có việc làm.* || Ngòi đồng. Ngòi đè cho quỷ thần ốp bóng vào mà lên đồng: *Ngòi đồng chồi. Ngòi đồng mầu.* || Ngòi lê. Ngòi liên-miên hết chỗ nọ đến chỗ kia: *Ngòi lê khắp mọi nơi.* || Ngòi rời. Ngòi không, không có việc gì: *Àn không ngồi rời.* || Ngòi xếp băng. Ngòi ngay ngắn, gấp chân lại mà thu gót vào trong: *Ngòi xếp băng giảng sách.* || Ngòi xồm. Ngòi gấp hai đầu gối lại mà đít không tới chỗ: *Ngòi xồm trên giường.*

VĂN-LIỆU. — Ngòi mát, ăn bát vàng. — Ngòi dai, khoa-bà nát. — Ngòi ngây như tượng gỗ. — Ngòi vắt chân chũng. — Ngòi trên giếng mà khát nước. — Ông cả ngồi trên sập vàng. Cả ăn, cả mặc, lại càng cả lo (C-d). — Ông bếp ngồi trong xo tro, ĩt ăn, ĩt mặc, ĩt lo, ĩt làm (C-d). — Ra đồng gió mát thành-thơ, Thương người ngồi vông nǎng-nói ở nhà (C-d). — Một mình luống nhăng đứng ngồi chura yên (K). — Một mình đứng tủi, ngồi sâu (C-o). — Chốn nằm cũng tĩnh, chỗ ngồi cũng thanh (Nh-đ-m).

Ngòm

Ngòm-ngoàm. Nói bộ ăn một cách thô-tục: Ăn ngòm-ngoàm.

Ngòn

Ngòn 言. Nói: *Ngòn-ngù.*

Ngòn-luận ○ 論. Nói bàn: *Có tài ngôn-luận.* Ngòn-ngữ ○ 語. Nói-nắng: *Thao khoa ngôn-ngữ.* || Ngòn-ngữ-học ○ 語 學. Khoa học nghiên-cứu về sự biến-hóa của tiếng nói: *Nhà bác-học chuyên môn về khoa ngôn-ngữ-học.* || Ngòn-từ ○ 詞. Lời nói: *Ngòn từ lعن-loát.*

VĂN-LIỆU. — Đa ngôn, đa quá. — Ngòn bắt xuất khẩu.

Ngòn

Ngòn. Ăn một cách ngô-ngáo: *Ngòn cho chóng hết.*

VĂN-LIỆU. — Ngòn như bò ngồi cỏ. — Ngòn lấy ngôn đê.

Ngòn

Ngòn-ngòn. Xem « ngôn-ngòn ».

Ngòn

Ngòn-ngang. Bừa bãi bè-bộn: *Đồ-dạc đê ngôn-ngang.* — Nằm ngôn-ngang.

VĂN-LIỆU. — Ngòn-ngang gõ đồng kéo lên (K). — Đường kia nỗi nợ, ngôn-ngang bời-bời (K). — Thương tình bạn, giận sự đài ngôn-ngang (Nh-đ-m).

Ngòn

Ngòn-ngòn. Thường nói là ngôn-ngòn. Trò bộ lớn đẹp: *To ngôn-ngòn. Đẹp ngôn-ngòn.*

Ngông

Ngông. Nói cái tính người hành-động, nói-nắng quá lè thường: *Nói ngông. Choi ngông.*

Ngông cuồng. Ngông-nghênh đại-dột: *Tư-tưởng ngôn-ngông-cuồng.* Ăn chơi ngôn cuồng. || Ngông-nghênh. Trò bộ nghênh-ngang tự đắc: *Ngông-nghênh chẳng sợ ai.*

Ngông

Ngông. Cộng hay gọng của những loài cây như cây cải, cây thuốc lá: *Ngông cải. Ngông thuốc.* Nghĩa rộng: Vòng cao lên. — Cao ngôn lên.

Ngông-ngông. Nói bộ lớn vòng lên: *Cao ngôn-ngông.*

Ngỗng

Ngỗng. Thú chim thuộc loài vịt, mình to, cõi dài.

VĂN-LIỆU. — *Ngỗng óng lẽ óng* (t-n).

Ngỗng. Be to, cõi dài, thường dùng để đựng rượu.

Ngột

Ngột. Nói về nóng bức quá : *Chen vào đám đông ngọt người lên*. Nghĩa rộng : Nóng-nẩy, náo-nức sự gì : *Thấy cửa mà ngọt. Thấy tiều mà ngọt*.

Ngột

Ngột. Cũng nghĩa như « ngọt » : *Ngột hơi. Chết ngọt*.

Ngơ

Ngơ. Không để ý đến : *Ngơ cho kẽ dười. Ngơ mắt lâm ngơ*.

Ngơ-ngác. Sảng-sốt không định được chủ-ý : *Ngơ-ngác như người mất cắp* || **Ngơ-ngáo.** Cũng nghĩa như *ngơ-ngác*. || **Ngơ-ngần.** Cũng nghĩa như *ngần-ngo*.

VĂN-LIỆU. — *Khiến người ngồi đó mà ngơ-ngần sâu* (K). — *Ngon cờ ngơ ngác, trống cauh trễ tràng* (K).

Ngớ

Ngớ-ngần. Lạ-lùng, bỡ-ngo : *Ngớ-ngần như mán xá*.

Ngờ

Ngờ. 1. Không tin, không chắc : *Ngờ người ấy không thực bụng. Tin ấy còn ngờ chưa chắc*. — 2. Tưởng : *Ngờ đâu là được*.

Ngờ-vực. Không tin : *Không nên ngờ-vực cho người ta ăn trộm của mình*.

VĂN-LIỆU. — *Một mất, mười ngờ*, (T-ng). — *Tưởng rằng nước chảy đá mòn, Ai ngờ nước chảy đá còn trơ-trơ* (C-d). — *Còn ngờ giặc mộng đêm xuân mơ-màng* (K). — *Ai ngờ một phút tan-tành thịt xương* (K). — *Chờ dem nóng nỗi mà ngờ cao xanh* (Nh-d-m).

Ngờ-ngo. Xem « *ngợ-ngo* ».

Ngờ

Ngờ. Tưởng : *Ngờ là phu qui phụ vinh*. (K).

VĂN-LIỆU. — *Ngờ đem tắc cổ quyết đền ba sinh* (Nh-d-m). — *Thế-gian lắm kẻ mơ-màng, Thấy hòn son thắm, ngờ vàng trời cho* (C-d).

Ngợ

Ngợ. Ngờ, không chắc : *Trông còn ngợ không biết có phải người quen hay không*.

Ngợ-ngo. Thường nói là *ngờ-ngo*. Hơi ngợ.

Ngợi

Ngợi. Nghỉ : *Đi ngợi, Làm việc chẳng ngợi tay*.

VĂN-LIỆU. — *Mời thong-thả hagy về ngợi kéo mà* (Ph-Tr).

— *Thong-dong về chốn nghiêm-phòng nghỉ-ngợi* (Trê-cóc).

Ngời

Ngời. Nói về ánh sáng chiếu rọi ra : *Đèn điện sáng ngời*.

Ngợi

Ngợi. I. Khen : *Trước sau trọn vẹn xa gần ngợi khen* (K).

II. Ngâm vịnh : *Đã thiêng ngợi nhỏ, lại chuong ngâm sâu* (Ph-Tr).

Ngơm

Ngơm-ngóp. Xem *ngóp-ngóp*.

Ngơm

Ngơm. Ngu ngốc ngày dài : *Dở người, dở ngơm*.

Ngơn

Ngơn-ngót. Xem *ngót-ngót*.

Ngóp

Ngóp. Gòm, khiếp : *Thấy oai-lực của người ta mà ngóp*.

Ngóp-ngóp. Thường nói là « *ngơm-ngóp* ». Hơi ngóp : *Trong bụng ngóp-ngóp sợ*.

Ngót

Ngót. Bót, dở, lui : *Ngót mura. Ngót giận. Ngót bệnh*.

Ngót-ngót. Thường nói là « *ngơn-ngót* ». Hơi ngót : *Bệnh mới ngót-ngót*.

Ngu

Ngu 愚. Ngày dài, tối-tăm.

Ngu-dộn 鈍. Tối-dại, đần-dộn : *Đứa trẻ ngu-dộn không học đượ*. || **Ngu-ngốc 呆.** Tối-tăm, ngày dài ||

Ngu-ngo. Ngày-ngo : *Ngu-ngo chẳng biết gì*. || **Ngu-si 糜.** Cũng nghĩa như « *ngu-ngốc* » : *Ngu-si hưởng thái bình*.

Ngu-thần 禿. Tiếng bày tối tự-khiêm xưng với vua. || **Ngu-xuần 蠢.** Cũng nghĩa như « *ngu-ngốc* ». || **Ngu-ý 意.** Tiếng tự-khiêm nói cái ý-kiến của mình : *Theo ngu-ý thì nên làm như thế này*.

Ngu 嬉. Vui : *Hoan-ngu. Ngu-lạc*.

Ngu-lạc 樂. Vui-vẻ : *Trong gia-dinh được ngu-lạc*.

Ngu 虞. Một lễ trong tang lễ, sau khi an-tang : *Tế ngu* có 3 lần, *sơ-ngu*, *tái-ngu*, và *lâm-ngu*.

Ngu 虞. Tên một nhà làm vua ở đời thượng-cổ bên Tàu : *Nhà Ngu có vua Thuấn*.

Ngú

Ngú-ngò. Ngu-độn, không hiểu, không tinh: *Ngú-
ngò không biết gì cả.*

Ngù

Ngù. Tua ở đồ vật rủ xuống. *Giáo có ngù. Mũ có ngù.*

Ngù-ngò. Lờ-đờ, không tinh: *Ở nhà quê mới ra
còn ngù-ngò chưa biết gì.*

Ngù

Ngù. Nhâm mắt lại để cho tinh-thần yên-nghỉ, trái
với thức: *Ngù một giấc đến sáng.* Nghĩa rộng: Đàn ông
đàn bà giao-cẩu: *Ngù với gái.*

Ngù dòm Ngù giả cách để nghe chuyện người ta. || Ngù
gà. Nói ngù không say, mắt không nhầm kín, giống như
con gà. || Ngù gật. Ngù ngồi, đầu gật xuống. || Ngù lang. Nói
đàn ông, đàn bà có nhà mà đi ngủ bạ chỗ khác: *Gái có
chỗng đi ngủ lang.* || Ngù nhè. Nói trẻ con ngủ dậy hay hồn
khóc: *Thằng bé hay ngủ nhè.*

VĂN-LIỆU. — *Buồn ngủ lại gấp chiếu manh.* — Ăn vĩ chủ,
ngủ vi tiên. — *Ngù ngày quên mất, ăn vặt quên mồm.* — Ăn
được ngù được là tiên, Không ăn không ngù là tiền đồ di
(C-d). — *Giàu đần đến kẻ ngù trưa, Sang đâu đến kẻ say-*
sura tối ngày (C-d). — Nhớ ai nhớ mãi thế này, Nhớ đêm
quên ngù, nhớ ngày quên ăn (C-d). — *Ru con con ngù cho
đành, Cho mẹ gánh nước đồ bánh con voi* (C-d).

Ngú

Ngū 五. Năm, số đếm.

Ngù-âm ○ 音. Năm thứ tiếng nhạc: (Cung, thương,
giốc, chử, vũ.) *Cung thương lầu bậc ngù âm* (K) || **Ngù-căn**
○ 根. Cũng nghĩa như « ngù quan ». || **Ngù-cốc** ○ 穀.
Năm giống lúa. || **Ngù-giới** ○ 節. Năm điều rắn của nhà
Phật. (Bất sát-sinh, bất tì-âu-đạo, bất tà-dâm, bất yọng-ngữ,
bất àm-tửu). || **Ngù-hành** ○ 行. Năm hành. (Kim, mộc, thủy,
hỏa, thô). || **Ngù-kinh** ○ 經. Năm kinh. (Thi, Thư, Lễ, Dịch,
Xuân-thu). || **Ngù-luân** ○ 倫. Năm đạo thiềng. (Quân-thần,
phu-tử, phu-phụ, huynh đệ, bằng-hữu). || **Ngù-ngôn** ○ 言.
Thề thør năm chữ. || **Ngù-phúc** ○ 福. Năm phúc. (Phú, qui,
thọ, khang, ninh). || **Ngù-quan** ○ 官. Năm cái chủ quan trong
thân thể (Thính-quan, thí-quan, giác-quan, khứu-quan, xúc-
quan). || **Ngù-sắc** ○ 色. Năm màu. (Xanh, vàng, đen, đỏ,
trắng). || **Ngù-tạng** ○ 腫. Năm bộ - phận trong thân-thề.
(Tâm, can, tì, phế, thận). || **Ngù-thường** ○ 常. Năm đạo
thường. (Nhân, nghĩa, lẽ, tri, tin). || **Ngù-vị** ○ 味. Năm
mùi. (Mùi n, đắng, chát, cay, ngọt).

VĂN-LIỆU. — *Tứ tung, ngù hoành.* — *Tam hoảng, ngù đế.*

Ngū 伍. 1. Đơn vị chỉ số do ruộng dài năm
thước. — 2 Hàng năm người lính. Nghĩa rộng: Nói chung
về cơ ngù nhà binh: *Lính tại ngù. Lính đào ngù.*

Ngù-trưởng ○ 長. Người đứng đầu trong một ngù.

VĂN-LIỆU. — *Có hàng, có ngù.* — *Cơ nào, ngù ấy.* Một
ngù nằm, là nằm ngù chạy.

Ngù-bội-tử 五倍子. Tên một vị thuốc.

Ngù-gia-bì 五加皮. Vỏ cây ngù-gia dùng để
làm thuốc.

Ngù

Ngù. Đơn vị chỉ số do, tức là chữ ngù nói trại lì đi.

Ngù 寓. 1. Ở nhờ: *Người ở làng này sang ngù làng
kia.* — 2. Thác: *Lời nói ngù ý khuyên răn.*

Ngù-cư ○ 居. Ở nhờ: *Người nước này sang ngù cư
nước khác.* || **Ngù-ngôn** ○ 言. Lời nói thác có ý khác:
Trang-lứ sở-trường về ngù-ngôn.

VĂN-LIỆU. — *Nên câu tuyệt-diện, ngù trong linh-linh* (K). — *Tự-tình mới ngù một thiên luật Đường* (Nh-d-m). — *Ngù-cư bắt nạt chúa làng* (T, ng.). — *Trai làng ở giào còn
đóng,* Cờ sao em lại lấy chồng ngù-cư. *Ngù-cư có thóc cho
vay,* Có lúa bán đầy, em lấy ngù-cư (C-d).

Ngúc

Ngúc-ngắc. Vấp-vấp, không trôi chảy: *Công việc
ngúc-ngắc mãi không xong.*

Ngục

Ngục 獄. Nơi giam người có tội: *Ngục giam tù.*

Ngục-lại ○ 吏. Người có chức-vụ coi nhà ngục. || **Ngục-**
tối Nhà tối ở trong ngục: *Phải giam trong ngục-lối.* Nghĩa
bóng: Chỗ tối-tăm, l.hồ-sở. *Nước còn dã-man như ở trong ngục
tối.* Được thoát vòng nô-lệ như ra khỏi ngục-lối mà thấy ánh
sáng mặt trời. || **Ngục-tốt** ○ 卒. Lính coi ngục: *Kịp truyền
ngục tốt giao canh* (Nh-d-m). || **Ngục-thất** ○ 室. Nhà ngục

Nguêch

Nguêch-ngoacé. Cũng nghĩa như «nguêch-ngoac».

Nguêch

Nguêch-ngoacé. Làm bồi-bác, dối-dá: *Viết
nguêch-ngoacé cho chóng xong.* Thợ làm nguêch-ngoacé hỏng
cá.

Ngui

Ngui-ngút. Cũng nghĩa như «nghi-ngút».

Ngùi

Ngùi-ngùi. Trò bô buôn râu ngầm-ngầm: *Thương
cha nhớ mẹ ngùi-ngùi.*

VĂN-LIỆU. — Ván-tiền giọt lê ngùi ngùi (L-V-T). — Kiều-công trong dạ ngùi-ngùi (L-V-T). — Ngùi-ngùi ngó lại nhở nơi học-dường (L-V-T).

Ngùm

Ngùm. Chết một cách bất thình-lình: *Chết ngùm.*

Ngùm

Ngùm. Hớp nước nuốt đi: *Uống ngùm nước.*

Ngun

Ngun-ngút. Xem «ngút-ngút».

Ngùn

Ngùn-ngút. Xem «ngút-ngút».

Ngùn

Ngùn. Trò bộ ngắn lầm: *Ngắn ngắn, cụt ngắn.*

Ngùn-ngoắn. Trò bộ ngắn, thấp: *Đuôi ngựa ngắn ngắn-ngoắn.*

Ngúng

Ngúng-ngẩy. Nói người hơi mệt nhọc khó ở: *Hôm nay trời trời, trong người ngúng-ngẩy.*

Ngùng

Ngùng-nghỉnh. Cũng nghĩa như «khủng-khỉnh»

Nguội

Nguội. Ngót, lui, giảm bớt đi: *Đã nguội cơn giận.*

Nguội-nguội. Hơi nguội: *Đành lòng nàng cũng sẽ nguội-nguội dần* (K).

VĂN-LIỆU. — Tâm lòng thươn, nhớ biết là có nguội (K). — Bao giờ nguội được chút tình nồng thươn (Nh-đ-m). — Chẳng được miếng thịt miếng xôi, Cũng được lời nói cho nguội tâm lòng (c-d).

Nguội

Nguội. Hết hơi nóng: *Còn nguội, canh nguội.*

Nghĩa bóng: Hồng: Việc ấy đã nguội mắt rồi, — Bệnh ấy đến nguội mắt, không sao chữa được.

Nguội-lạnh. Nguội quá. Nghĩa bóng: Nhạt, không sot-sắng, không nhắc-nhở đến nữa: Việc đã nguội lạnh lụt bao giờ rồi. || **Nguội-lòng.** Không thiết, không sot-sắng: Mới thấy thất-bại một tí đã nguội lòng.

VĂN-LIỆU. — Tay sot đồ tay nguội (T-ng), — Lấy chồng àm lê khỏi lo, Còn nguội dày rá, cá kho dày nồi (C-d), — Nước dương muốn rây nguội dần lửa duyên (C-o), — Tưởng rằng duyên số nguội dần lửa nương (H-chù).

Nguồn

Nguồn. Chỗ dòng nước khởi đầu phát ra. Nguồn sông Hồng-hà ở dãy núi Vân-nam. Nghĩa bóng: Chỗ khởi đầu, chỗ phát sinh ra: *Hiếu là nguồn tröm nết. Cái n-udn giàu thịnh của một nước là ruộn, đất.*

Nguồn cơn. Đầu đuôi gốc ngọn: *Kè lè nguồn cơn.*

VĂN-LIỆU. — Uống nước nhớ nguồn (T-ng) — Chớp bờ mưa nguồn (T-ng). — Gốc nguồn cũng ở lòng người mà ra (K). — Nghĩ nguồn cơn dở-dói sao đang (C-o). — Tỏ nguồn cơn trước, kẽ đường đất xưa (Nh-đ-m). — Thuyền ngược ta khẩn gió nam, thuyền xuôi ta khẩn mưa nguồn gió may (C-d).

Ngupil

Ngupil. Chim xuống nước: *Thuyền ngupil xuống nước.*

Ngút

Ngút. Bốc lên cao: *Mây ngút. Khói ngút.*

Ngút ngút. Thường nói là **ngun-ngút.** Cũng nghĩa như «ngút».

Ngút

Ngút-ngút. Thường nói là «ngún-ngút». Nói ngọn lửa hay ngọn khói bốc mạnh: *Lửa bốc ngút-ngút. Khói lên ngút-ngút.*

Nguy

Nguy 危. Ngặt nghèo: *Bệnh nguy, lheed nguy.*

Nguy-biến. ○ 變. Ngặt-nghèo tai-biến: *Gặp cơn nguy-biến.* || **Nguy-cấp.** ○ 級. Ngặt-nghèo gấp-khúc. || **Nguy-hiểm** ○ 險. Ngặt nghèo: *Dẫu trong nguy-hiểm dám rời ước sura* (K). || **Nguy-kịch** ○ 劇. Nguy lầm: *Bệnh đã nguy kịch.* || **Nguy-nan** ○ 難. Ngặt-nghèo khó-khăn: *Lánh khỏi chốn nguy-nan.*

VĂN-LIỆU. — Lâm nguy may gặp giải nguy (L-V-T). — Người ngay gặp biróc gian nguy (H-Chù). — Trợ nguy cứu nạn giúp rày Văn-Tiên (L-V-T).

Nguy 巍. Trò bộ núi cao (không dùng một mình).

Nguy-nga ○ 巍. Trò bộ cao lớn lộng-lẫy: *Lâu dài nguy-nga. Ngọn núi nguy-nga.*

Nguy

Nguy 僞. Giả dối, trái với chân thực: *Nguy-dạo.*

Nghĩa rọng: Tiếm-loan: *Khởi nguy.*

Nguy - đạo ○ 道. Đạo không chính: *Nguy-dạo làm hại chính-dạo.* || **Nguy-triều** ○ 朝. Triều-dinh tiếm-thiết: *Bị nguy-triều trót ngô.*

Nguy 魏. Tên một họ:

Nguy 魏. Tên một nước về đời Tam-quốc bên Tàu.

Nguyên

Nguyên 原. I. Toàn vẹn, không sai, không khác: *Quyền sách còn mới nguyên. Món tiền còn nguyên chưa tiêu đến.*

Nguyên-bản 本. Bản-gốc, bản chính: *Nguyên - bản nguyên Kiều không tìm thấy đâu nữa.* || **Nguyên-chất** 質. Chất gốc, không lẫn chất gì khác: *Vàng nguyên chất.* || **Nguyên-do** 由. Gốc tích: *Nguyên - do câu chuyện.* || **Nguyên-khé** ○ 累. Tờ khé chính. || **Nguyên-liệu** ○ 料. Vật-liệu chưa chế-tạo thành vật khác: *Lấy nguyên-liệu để chế-tạo ra các đồ thường dùng.* || **Nguyên-lý** ○ 理. Lẽ gốc đầu tiên: *Tìm các nguyên-lý của một việc gì.* || **Nguyên-nhân** ○ 因. Cái nhân đầu tiên: *Có nguyên-nhân thì phải có kết-quả.* || **Nguyên-quán** ○ 貫. Quê - quán gốc - tích: *Nguyên-quán ở làng nào?* || **Nguyên-tắc** ○ 則. Phép gốc để làm cái lệ chung cho các phép-tắc khác: *Nguyên-tắc của toán-pháp.* || **Nguyên-tố** ○ 素 hay **Nguyên-tử** ○ 子. Phần rất nhỏ trong một chất gì: *Nguyên-tố của kim-loại.* || **Nguyên-ủy** ○ 委. Đầu đuôi gốc ngọn: *Nguyên-ủy việc ấy ra sao?* || **Nguyên-văn** ○ 文. Bản văn chính của người ta, chưa ai sửa chữa, thêm bớt.

VĂN-LIỆU. — *Mượn màu chiêp-tập lại là còn nguyên* (K). — II. Bên đứng kiện: *Việc kiện-cáo có bên nguyên bên bị.* **Nguyên-cáo** ○ 告. Bên đứng kiện. || **Nguyên đơn** ○ 署. Người đứng đơn đi kiện.

VĂN-LIỆU. — *Xui nguyên, giục bị* (T-ng). — *Nguyên viết hữu, bị viết vô* (T-ng).

III. Đám đất rộng mà phẳng: *Cao-nguyên. Bình-nguyên.* **Nguyên** 源. Nguồn: *Sông Hồng-hà phát-nhận ở Vân-nam.*

Nguyên 元. I. Mỗi khởi đầu: *Trong triết-học có lý-thuyết nhất-nhất-nhận, đa nguyên. Nghĩa rộng: Đứng đầu: Trạng-nhận.*

Nguyên-dần ○ 旦. Ngày mồng một đầu năm. || **Nguyên-huân** ○ 勤. Người có công đầu nhất: *Nguyên-Trãi là bậc nguyên-huân cuộc Bình-Ngô.* || **Nguyên-khí** ○ 氣. Cái khí đầu tiên: *Nguyên-khí đã suy.* || **Nguyên-lão** ○ 老. 1. Người già có địa-vị và đức-vọng cao. — 2. Nghị-viên Thượng-nghị-viện các nước. || **Nguyên-nhung** ○ 戎. Cõng nghĩa như nguyên-súy. || **Nguyên-niên** ○ 年. Năm đầu một hoàng-hiệu. || **Nguyên-sáy** (soái) ○帥. Tướng đứng đầu một đạo quân đi đánh giặc. || **Nguyên-tiêu** ○ 宵. Đêm rằm tháng giêng: *Đêm đêm hàn-thực, ngày ngày nguyên-tiêu* (K).

II. Đồng bạc.
Nguyên 元. Tên một triều Mông-cổ làm vua bên Tàu.

Nguyên

Nguyên. Cầu, rửa cho người ta phải tai nạn.

Nguyên

Nguyên 阮. Tên một họ.

Nguyên-Huệ 阮惠. Tên một ông vua anh-hùng khai-sáng ra triều Tây-sơn.

Nguyên-Trãi 阮屬. Tên một vị khai-quốc công-thần đời Lê.

Nguyện

Nguyện 願. 1. Có khi đọc là « nguyên ». Cầu, xin, trước muốn: *Nguyện với trời đất quỷ thần. Phật phát nguyện tết-dộ chúng-sinh.* — 2. Cầu, rủa, cho người ta bị tai-hại: *Thù hận mà nguyên rủa nhau.*

Nguyện-lực ○ 力. (Tiếng nhà Phật) Sức mạnh ở lời nguyện: *Đem hết nguyện-lực mà cứu-dỗ cho đời.* **Nguyện-vọng** ○ 望. Lòng mong muốn: *Được thỏa lòng nguyện-vọng.*

VĂN-LIỆU. — Nhờ lời nguyện trước ba-sinh (K). — Quá lời nguyện hết thành-hoàng thồ-công (K). — Trước thần sê nguyện mãnh hương lầm dầm (K). — Nguyên đem tặc cỏ quyết đền ba-sinh. — Đã nguyên đổi chữ đồng-tâm (K). — Còn vàng trắng bạc, còn lời nguyên xưa (K). — Ba sinh đã phủ mười nguyên (K). — Mọi lời nguyện trước rửa thanh (L-V-T).

Nguyệt

Nguyệt 月. I. Mặt trăng: *Vừa tuần nguyên sáng gương trong* (K).

Nguyệt-cung ○ 宮. Cung trăng: *Đẹp như người trên nguyên-cung.* || **Nguyệt-hoa** ○ 花. Mặt trăng và hoa. Nghìn bóng: Nói về trai gái hợp với nhau: *Say mê nguyên-hoa.* || **Nguyệt-lão** ○ 老. Tên một vị tiên, chủ về việc hôn-nhân: *Nguyệt-lão xe duyên.* || **Nguyệt-thực** ○ 食. Nói khi mặt trăng bị bóng tráy đất che lấp mất ánh sáng mặt trời.

VĂN-LIỆU. — *Đứng điều nguyên nọ, hoa kia* (K). — *Nguyệt thu kia chưa hé hàn-quang* (C-o). — *Buồn về nỗi nguyên là ai trọng* (C-o). — *Thần-thơ đứng gốc mai già, hỏi thăm ông Nguyệt có nhà hay không* (C-d).

II. Tháng.
Nguyệt-ky ○ 忌. Ngày phải kiêng trong một tháng: *Mồng năm, mười-bốn, hăm-ba là ngày nguyên-ky.*

Nguyệt

Nguyệt. Đưa mắt nhìn nghiêng một cái rồi ngoảnh đi, tỏ ý không bằng lòng: *Ra lườm, vào nguyên.*

Ngr

Ngr (hòn). Tên 2 cái cù-lao ở cửa sông Lam-giang thuộc về địa-phận tỉnh Nghệ-an và tỉnh Hà-tĩnh, Trung-ky.

Ngr 魚. Cá.

Ngư-lôi 雷. Thứ đạn phóng ở dưới nước để bắn tàu chiến. || **Ngư-lôi-dinh** 雷 艇. Tàu để thả ngư-lôi.

VĂN-LIỆU. — *Ngư mục hồn chúa* (T-ng). — Trầm ngư, lạc nhạn.

Ngư 漁. Người đánh cá: *Ngư, tiêu, canh, độc là tú* thù.

Ngư-gia 家. Nhà thuyền chài. || **Ngư-ông** 翁. Ông câu cá: *Ngư-ông vắng lười vớt người* (K). || **Ngư-phù** 父. Người đánh cá.

VĂN-LIỆU. — *Dập-diu tiếng cảnh tiếng tui, Tiếng ngư trong núi, bóng tiêu ngoài sông* (C-d). — *Gác mái ngư-ông về viễn-phố* (Thơ cõ).

Ngư

Ngư. Tên một loài cá nhỏ ở bể.

Ngư

Ngư. Chứng mực: *Ăn tiêu có ngư*. Nghĩa rộng: Tiếng dè chỉ hạng người nào mà mình có ý tỏ ra khinh-bỉ: *Ragi những ngư ấy*.

Ngư 語. Nói chuyện: *Ngư-ngôn*.

Ngư 魔. Có khi đọc là « ngư ». Ngăn chổng: *Đem quân đi ngư giặc*.

Ngư

Ngư 御. 1. Ngồi lên cao: *Ngư trên ngồi*. — 2. Cai-trị: *Thống-ngư muôn dân*. — 3. Tiếng gọi tôn vua: *Ngư thiện*, *Ngư-lâm*.

Ngư-ché 製. Văn của vua làm ra: *Thơ ngư - ché*. || **Ngư-giá** 駕. Xa giá nhà vua: *Ngư giá thân chính*. || **Ngư-giá** 者. Người đánh xe. || **Ngư-hạ** 下. Cai-quản kề dưới: *Có tài ngư-hạ*. || **Ngư-sử** 史. Chức quan chuyên việc cù-hắc trong triều-dinh. || **Ngư-tiền** 前. Trước chỗ vua ngư: *Ngư-tiền thông-sự*, *Ngư-tiền văn-phóng*. || **Ngư-thiện** 館. Vua ăn cơm. || **Ngư-uyên** 苑. Vườn của vua. || **Ngư-y** 醫. Thầy thuốc của nhà vua.

VĂN-LIỆU. — *Đường hoàng ngư trước phong-dinh phản ban* (Nh-d-m). — *Đò điếu phúng lê ngư-ban* (Nh-d-m). — *Thái-sư chúc chịu sắc phong ngư-tiền* (L-v-t). — *Để làm lục lê ngư-dùng một khi* (H-chữ). — *Thong-dong vua ngư Kinh-thiên* (H-chữ).

Ngúra

Ngúra. Nói khi ở ngoài da bứt-rứt làm cho người ta phải gãi: *Muỗi đốt ngúra*, *Ngúra ghẻ*, *Dóm cắn ngúra*. Nghĩa rộng: Khó chịu muốn động-đậy: *Nghe chuyện ngúra cả tai*. *Ngúra mồm muốn nói*.

Ngúra đít. Muốn phải đòn: *Ngúra đít hay sao mà nghịch rã*. || **Ngúra** gan. Tức tối khó chịu trong lòng: *Sợ này nói lại thêm càng ngúra gan* (L-V-T). || **Ngúra** mắt. Chướng mắt: *Trông thấy mà ngúra mắt*. || **Ngúra** mồm. Muốn nói: *Ngúra*

mồm mà nói. || **Ngúra**-ngáy. Cũng nghĩa như ngúra: *Ngúra ngáy khắp mình*. || **Ngúra** nghè. Sinh, hứng, muốn: *Ngúra nghè vỗ*. Gái tor mà đã ngúra nghè sớm sao (K). || **Ngúra** tai. Chướng tai: *Nghe mà ngúra tai*. || **Ngúra** tay. Tay dè không yên, muốn động-đậy: *Ngúra tay viết nhảm*. || **Ngúra** tiết. Tức điên tiết lên: *Căm gan, ngúra tiết*.

VĂN-LIỆU. — *Đau dè, ngúra ghẻ, đòn ghen* (T-ng). — *Nói đúng như gãi vào chỗ ngúra* (T-ng).

Ngúra. Thứ cá bè.

Ngúra

Ngúra. Phòng giữ trước: *Ngúra kè gian*.

VĂN-LIỆU. — *Dễ dò bụng hiềm, khôn ngúra mưu gian* (Nh-d-m).

Ngúra

Ngúra. Ngúng, phơi mặt lên trên, trái với sấp: *Nằm ngúra*, *Đồng liêng ngúra*.

VĂN-LIỆU. — *Ngúra tay xin việc* (T-ng). — *Ngúra xắp, ngúra*. — *Ngúra trông lượng cả ván-nhân thế nào* (L-V-T).

Ngúra

Ngúra. Loài thú trong lục súc, dùng để cưỡi: *Cưỡi ngúra ra trận*.

VĂN-LIỆU. — *Ngay ruột ngúra*. — *Ngúra quen đường cũ*. — *Ngúra hổ qua cửa sổ*. — *Lông-bông như ngúra chạy đường quai* (T-ng). — *Võng đầy cửa, ngúra chen đường* (Nh-d-m). *Ngúra xe như nước, áo quần như nêm* (K).

Ngúrc

Ngúrc. Phần trên thân người, ở đàng trước, trong có phổi và tim: *Tóc ngúrc*, *Đánh trống ngúrc*.

Ngúri

Ngúri. Hit vào đàng mũi để phân-biệt mùi thơm: *Ngúri hoa*.

Ngúng

Ngúng 凝. Đóng lại, không lưu chuyển: *Huyết ngúng lại*.

Ngúng-trệ 滯. Không lưu thông: *Khi huyết ngúng-trệ*, *Hàng hóa ngúng-trệ*.

Ngúng

Ngúng. Dừng lại: *Ngúng tay*, *Ngúng bước*. Đang nói *ngúng lại*,

VĂN-LIỆU. — *Chia phôi ngúng chén hợp tan nghẹn lời* (K). — *Mình đi dã mỗi dòng chảy chẳng ngúng* (L-V-T).

Ngúng

Ngúng. Xem « ngàng ».

Ngược

Ngược. Do tiếng ngược mà ra. Đưa mắt trông lên: *Ngược mắt lên trời.*

Ngược

Ngược Nghịch không thuận, đảo dưới lên trên, trái với xuôi: *Nói ngược. Dốc ngược đầu lên. Ngược gió. Lên ngược, xuống xuôi.*

Ngược-dời. Trái với lẽ thường ở đời: *Làm việc ngược đời. || Ngược mắt. Trái mắt: Trái tai, ngược mắt.*

VĂN-LIỆU. — *Trống đánh xuôi, kèn thổi ngược* (T-ng). — *Những là do-dẫn ngược xuôi* (K). — *Ngược dân dưới, dõi quan trên khó lòng* (Nh-đ-n). — *Dùng - dâng kẻ ngược người xuôi.*

Ngược. Đi lên miền có nhiều núi, trái với dòng nước: *Ngược Bờ. Ngược Lạng.*

Người

Người. Tiếng dùng để trả người nào trong khi nói, có ý không trọng: *Trần Hưng-dạo đánh đuổi người Thoát-Hoan. Bảo người mà người không nghe.*

VĂN-LIỆU. — *Cười người Tôn-Tật hirsng-hò* (L-V-T). — *Còn đời người đầy người ơi. Nào người đã bảy tám-mươi mà già* (C-d).

Người. Đóng-tử mắt: *Đi vào lận con người.*

VĂN-LIỆU. — *Trên người chỉ bấy hóa-công. — Nào hay con tạo trên người* (K).

Người

Người. 1. Loài động-vật khôn hơn các loài vật khác: *Trong thế-giới có nhiều giống người. — 2. Tiếng đê chỉ kẻ khác, đối với mình: 'Người hơn mà mình kém. —*

3. Tiếng đê gọi người, tôn-trọng: *Xin người chưng cho.*

Người dưng. Người không có thân-thích họ-hàng với mình: *Người dưng nircă lă. || Người ta. Tiếng đê chỉ chung cả mọi người: 'Người ta sinh ra ở đời.*

VĂN-LIỆU. — *Kẻ hay, người dở. — Của người phúc ta, — Của đời người thố. — Người khôn của khó. — Người*

sống là đồng vàng. — Người ba dũng, của ba loài. — Người không học, như ngọc không mài. — Người khôn thử tiếng, người ngoan thử lời. — Người khôn con mắt đen sì, Người dại con mắt nứa chì, nứa thau. — Bước chân đi đến nước người, Thẳng bé lên mười cũng gọi bằng anh. — Trăm năm ở với người đàn, Không bằng một chốc ở gần người khôn.

Ngường

Ngường-ngượng. Xem «ngượng-ngượng».

Ngường

Ngường. Đoạn gỗ dài đè ngang mà giữ lấy cánh cửa khi đóng: *Mua gỗ làm ngường cửa.*

Ngường Nghĩa rộng: Trông lên có ý tôn-kính (không dùng một mình).

Ngường-mộ ○ 慕. Trông lên mà yêu mến: *Ngường-mộ lòn-sur. || Ngường-vọng.* ○ 望. Trông lên mà mong cầu: *Ngường vọng on trên.*

Ngượng

Ngượng. Không thuận, không thuận: *Ngượng tag. Ngượng mồm.* Nghĩa rộng: Thẹn: *Trót nói sai lời lấy làm ngượng.*

Ngượng-ngập. Cũng nghĩa như «ngượng». || **Ngượng-ngibu.** Cũng nghĩa như «ngượng». || **Ngượng-ngùng.** Bên-lẽn-thẹn-thùng: *Ngượng-ngùng chẳng nói nên lời. || Ngượng-ngượng.* Thường nói là nęt-ngượng-ngượng. Hơi ngượng: *Chán đi cὸn ngường-ngượng.*

Nguru

Nguru 牛. Trâu.

Nguru 牛. Tên một vị sao, thường đọc là ngưu.

VĂN-LIỆU. — *Hữu tình chỉ bấy Nguru-lang!* (L-V-T). — *Cách xa sau cũng thỏa hồn Nguru-lang* (H-Chù).

Nguru-hoàng 牛 黃. Tên một vị thuốc bắc.

Nguru-tất 牛 藤. Rễ cỏ sước, dùng làm thuốc